

**UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2009

Jana VALÁŠKOVÁ

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

**Pohled mladých lidí na nesezdaná soužití
a na manželství**

Jana Valášková

**Bakalářská práce
2009**

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Katedra sociálních věd
Akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jana VALÁŠKOVÁ**

Studijní program: **B6703 Sociologie**

Studijní obor: **Sociologie**

Název tématu: **Pohled mladých lidí na nesezdaná soužití a na manželství.**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce bude uvedena vývojem sňatečnosti v České republice. Dále bude práce zaměřena na nesezdaná soužití, na jejich formy a na narůstající počet nesezdaných párů. Cílem mé práce bude odhalit postoje mladých lidí k manželství a jejich pohled na nesezdané páry. Bude provedena kompilace odborné literatury a sekundární analýza provedených výzkumů na dané téma. Práce se bude opírat o dotazníkové šetření výzkumu studentů vysoké školy.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Fialová, L., Hamplová, D., Kučera, M., Vymětalová, S. Představy mladých lidí o manželství a rodičovství. Praha: Slon, 2000.

Mareš, P., Potočný, T. Modernizace a česká rodina. Brno: Barrister&Principal, 2003.

Možný, I. Sociologie rodiny. Praha: Slon, 2002.

Rabušic, L. Kde ty všechny děti jsou? Praha: Sociologické nakladatelství, 2001.

Singly, F. Sociologie současné rodiny. Praha: Portál, 1999.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Lucie Vítková
Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2008

Termín odevzdání bakalářské práce:

31. března 2009

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

PhDr. Livia Šavelková, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2008

Prohlášení

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 14. 3. 2009

Jana Valášková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Lucii Vítkové za odborné vedení, ochotu a cenné rady při vedení mé bakalářské práce.

Dále bych chtěla poděkovat všem mým blízkým, kteří mě po celou dobu studia podporovali.

ABSTRAKT

Práce popisuje zásadní změny sňatkového chování po roce 1989. Text vysvětluje pojem nesezdaného soužití a snaží se zachytit, jak jej chápou mladí lidé na základě výzkumu provedeného v rámci bakalářské práce. Z výsledků výzkumu vyplývají stejné závěry jako z většiny uskutečněných šetření od počátku devadesátých let. Lidé tolerují nesezdané soužití, ale žít by v něm nechtěli a raději volí manželství jako způsob partnerského uspořádání. Práce zmiňuje podoby kohabitace a charakterizuje rozdíly mezi manželskými a nesezdanými páry. Pozornost je věnována i manželství a především jeho změnám ve vnitřní struktuře. Zmíněny jsou další alternativy partnerského uspořádání, a to singles a living apart together (spolu, ale odděleně). Práce pojednává také o mimomanželské plodnosti, která souvisí s nárůstem nesezdaného soužití a snižující se sňatečností.

KLÍČOVÁ SLOVA

Nesezdané soužití, manželství, mimomanželská plodnost, sňatkové chování

ABSTRACT

This bachelor thesis describes essential changes in nuptial behaviour after 1989. This study explains unmarried cohabitation and tries to catch how young people understand it on the basis of the research, that has been realised in this bachelor thesis. The research defines unmarried cohabitation in the same way as most of researches carried since the early 1990s. People are tolerant if someone lives in unmarried cohabitation. However, they prefer marriage to cohabitation for themselves. The forms of cohabitation and differences between married and cohabitating couples are described in this study. The bachelor thesis focuses on marriage and particularly the changes in the inner structure of marriage. The other alternatives of partnership are mentioned, namely singles and living apart together. The study speaks about non-marital fertility, that relates to the growing number of unmarried couples and lowering nuptiality.

KEYWORDS

Unmarried cohabitation, marriage, non-marital fertility, nuptial behaviour

OBSAH

1. ÚVOD.....	9
2. VÝVOJ SŇATKOVÉHO CHOVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE PO ROCE 1989..	10
3. MANŽELSTVÍ.....	15
3.1 Proměny konvenčního manželství.....	17
4. NESEZDANÉ SOUŽITÍ.....	18
4.1 Podoby nesezdaného soužití	20
4.2 Nesezdané soužití jako příprava na manželství.....	21
4.3 Rozdíly mezi nesezdaným soužitím a manželstvím	22
5. ALTERNATIVNÍ USPOŘÁDÁNÍ PARTNERSKÝCH VZTAHŮ - SINGLES, LAT (SPOLU, ALE ODDĚLENĚ).....	24
6. MIMOMANŽELSKÁ PLODNOST.....	26
6.1 Matky nemanželských dětí	28
7. PŘEHLED VÝZKUMŮ ZAMĚŘUJÍCÍCH SE NA PROBLEMATIKU PARTNERSKÉHO USPOŘÁDÁNÍ MLADÝCH LIDÍ.....	31
7.1 ISSP Rodina a gender role (1994 a 2002).....	32
7.2 Mladá generace 1997.....	34
7.3 Rodina 2001	36
7.4 Biografický výzkum mladé generace 2002.....	37
7.5 Singles a jejich vztahy; kvalitativní pohled na nesezdané a nekohabituující jednotlivce v České republice.....	38
7.6 Shrnutí sekundární analýzy výzkumů	40
8. POHLED MLADÝCH LIDÍ NA NESEZDANÁ SOUŽITÍ A NA MANŽELSTVÍ – VLASTNÍ VÝZKUM.....	41
8.1 Cíl a předmět výzkumu.....	41
8.2 Přehled hypotéz.....	41
8.3 Cílová populace.....	42
8.4 Metodologie	42
8.5 Výsledky dotazníkového šetření	44
9. ZÁVĚR.....	59
10. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	61
11. SEZNAM TABULEK	64
12. SEZNAM GRAFŮ	65
13. SEZNAM PŘÍLOH.....	66

1. ÚVOD

Práce poskytuje přehled změn ve sňatkovém chování lidí po roce 1989. Text charakterizuje zažité i méně zažité formy partnerského uspořádání. Jádrem celé práce je nesezdané soužití, kterému je jakožto významnému konkurentovi manželství, věnována největší pozornost. Manželství je popsáno jako stále uznávaná a standardní forma soužití. Mimo jiné jde také o to podotknout, že nesezdané soužití může být vnímáno jako přechodný stav, kdy lidé často vstupují do manželství až po předchozím nesezdaném soužití nebo jako celoživotní alternativa manželství, kdy lidé odmítají vstoupit do manželství a nesezdané soužití jim vyhovuje více.

Záměrem bakalářské práce je především na základě kompilace literatury popsat fenomén nesezdaného soužití a jevy, které s jeho výskytem značně souvisejí. Práce si klade za cíl prostřednictvím analýzy některých provedených šetření a vlastního výzkumu zjistit, zda mladí lidé vnímají nesezdanou kohabitaci¹ jako reálnou možnost svého budoucího partnerského života nebo zda považují nesezdané soužití za přechodný stav. Práce si klade další otázky typu, zda je opravdu kohabitace mezi lidmi natolik rozšířená a populární, že nahradí instituci manželství, ptá se po nositelích nových trendů, snaží se definovat rozdíly mezi manželstvím a kohabitací.

Nesezdaná kohabitace se vyskytovala před rokem 1989 a vyskytovat se bude i nadále, ale stále je mezi mnohými lidmi chápána jako přechod mezi chozením a manželstvím. Lidé jsou k alternativním formám partnerského uspořádání tolerantnější než dříve, ale sami upřednostňují tradiční formy soužití a raději než život v kohabitaci volí život v manželském svazku. S výskytem nesezdané kohabitace souvisí i rození dětí mimo manželství. Lidé jsou benevolentní k párům, kterým se děti rodí do kohabitace a tento jev není společností nijak negativně sankcionován.

V rámci bakalářské práce byl proveden výzkum, jehož předmětem bylo poodhalit postoje studentů k nesezdanému soužití a manželství. Průzkum si kladl za úkol definovat roli nesezdané kohabitace v životě mladých lidí a snažil se zjistit, zda je manželství stále nejpreferovanější formou partnerského života. Cílovou skupinu výzkumu tvořili studenti střední školy a studenti vysokých škol. V rámci šetření byla provedena komparace názorů středoškolských a vysokoškolských studentů. Výzkum se také pokusil zaznamenat rozdíly mezi obecnými názory respondentů a jejich vlastními preferencemi.

¹ Pojem *nesezdaná kohabitace* je používán ve stejném významu jako pojem *nesezdané soužití*.

2. VÝVOJ SŇATKOVÉHO CHOVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE PO ROCE 1989

Ústředním tématem bakalářské práce je nesezdané soužití a manželství, ale protože se obojí odvíjí od sňatečnosti a sňatkového chování mladých lidí, pojednává tato kapitola stručně o novodobých trendech sňatkového chování a naznačuje, jak se vyvíjela sňatečnost od převratu v roce 1989.

Sňatkové chování české populace bylo od 50. do 80. let charakteristické svojí vysokou intenzitou a velmi nízkým věkem snoubenců při vstupu do manželství. V 90. letech se i přes početné zástupy mladých mužů a žen, narozených v době baby boomu z poloviny 70. let, snižuje intenzita sňatečnosti [Rabušic 2001: 208]. S převratem v roce 1989 dochází i k převratu ve sňatkovém, reprodukčním a demografickém chování u českého národa neboli ke změně chování a myšlení u Čechů vůbec. Transformační procesy tohoto typu nejsou ničím neobvyklým ve srovnání se západoevropskými státy. Jedinou odlišností je rychlost, jakou ke změnám došlo. Co se u západoevropské populace odehrávalo průběžně od poloviny 60. let a trvalo více než dvě desetiletí, pocítila Česká republika razantně po roce 1989 a s nastávajícími změnami se musela vyrovnat během několika příštích let. Období změn, které jsou u českého obyvatelstva po listopadu v roce 1989 pozorovatelné, označují někteří demografové a sociologové za období tzv. druhého demografického přechodu nebo „druhé demografické tranzice“ [Katrňák 2004: 256-257].

Práce nepojednává o druhém demografickém přechodu, ale v rámci vysvětlení demografických změn nám pomůže nastínit užitečnou skutečnost o rozcházejících se názorech na demografický přechod jako příčinu těchto transformací. Hovořit o změnách v české společnosti pouze v souvislosti s demografickým přechodem by bylo spekulativní. Porovnejme tedy postoj k příčinám demografického vývoje u Rabušice, který je zastáncem demografického přechodu a vysvětluje si jím změny v české společnosti a u Rychtaříkové, která demografický přechod neinterpretuje jako příčinu transformace v oblasti demografického chování Čechů.

Zastávce demografického přechodu Rabušic se domnívá, že změny, ke kterým dochází po politickém převratu v roce 1989, jsou důsledkem odlišných hodnot, jež generace narozená v baby boomu v 70. letech nyní vyznává. Hodnotové preference byly v západní Evropě přehodnoceny již před třiceti lety a Česká republika se těmto státům snaží od 90. let přiblížit. Podnikáním, studováním, cestováním a volným pohybem,

kterým Češi disponují od doby politického převratu, se chování české společnosti přibližuje západoevropským trendům. Mladí lidé odkládají sňatky, zvyšuje se průměrný věk matek při jejich prvním porodu a místo v manželství žijí partneři v nesezdaném soužití. Přesně takový model je typický našim západoevropským sousedům či severským zemím. Česká republika upírá veškeré snažení politické, ekonomické i sociální k tomu, aby co nejlépe zapadla mezi ostatní státy Evropské unie.

Zastánkyní odlišného přístupu vysvětlující demografické změny jako reakce na sociální a ekonomickou krizi je Rychtaříková. „Zatímco v západní Evropě šlo spíše o změnu sociálních postojů k legální instituci manželství s důrazem na svobodu individua oproti životu v páru, v České republice jde v těchto letech také o důvody ekonomické ...“ [Rychtaříková 1995: 166]. Její odpovědí na českou transformaci jsou obavy mladých lidí pramenící ze ztráty zaměstnání, z nižší úrovně sociálního státu a životní úrovně vůbec. Dnešním mladým lidem nenabídne firma či organizace bezprostředně po vyučení či maturitě místo v zaměstnání, po svatbě jim ani neposkytne byt s výhodnou novomanželskou půjčkou, jako tomu bylo za minulého režimu. Dnes lidé po ukončení vzdělání usilovně hledají práci, aby se mohli osamostatnit, odstěhovat se od rodičů a pořídit si vlastní bydlení, do kterého si přivedou partnera a později s ním založí rodinu. Mladí lidé odkládají sňatky do značné míry i z důvodu pohodlnosti, aby mohli cestovat a prodloužili si mládí nevázaným životem, ale spousta z nich oddaluje vstup do manželství a narození dítěte z pocitu zodpovědnosti. Autoři, kteří nedefinují demografický přechod jako příčinu současných proměn, zastávají názor, že změny v oblasti reprodukce a sňatkového chování jsou reakcí na vysoké nároky dnešní společnosti. Domnívají se, že lidé chtějí vést rodinný život, ale odkládají jej do doby, než budou schopni vést vlastní život na určité standardní úrovni a budou moci finančně zajistit chod domácnosti a své budoucí potomky [Rabušic 2001: 205-208].

Mladí lidé objevují nové možnosti jak se seberealizovat, mají mnoho šancí vycestovat, ať už za studiem či kvůli touze poznávat, a je jim poskytnuta větší svoboda ze strany společnosti a jejích norem, které se v průběhu 90. let začaly rozvolňovat. Vědí, že dnes se na ně nebude nikdo dívat skrz prsty, jestliže se jim narodí dítě jako nesezdaným rodičům. Česká společnost začíná být v tomto směru liberálnější, a proto jedinci žijící v kohabitacích nejsou společností nijak negativně sankcionováni, ani jejich děti, které se do kohabitací rodí. Tato svoboda do značné míry souvisí i s vlastním rozhodováním a následnou zodpovědností. Dá se tvrdit, že mladí lidé na jednu stranu odsouvají sňatky do vyššího věku proto, že je to možná projev jejich zodpovědného a promyšleného chování a zároveň proto, že teď chtějí poznávat svět

a usadit se v klidném manželství touží až o několik let později. Dnešní mladá generace chce potkat co nejvíce potenciálních životních partnerů, aby do sňatku vstupovala s tím správným.

Dalším důvodem, proč mladí lidé nejsou nuceni uzavírat manželství, je také masově rozšířené používání antikoncepce, která zabraňuje nechtěnému otěhotnění. Dříve se páry braly záhy poté, co dívky zjistily, že jsou v jiném stavu. Děti se tak rodily do osmi měsíců po svatbě, tzv. předmanželské koncepcí. Mladí lidé, kteří spolu čekali potomka, byli okolním tlakem a naléháním svých příbuzných nuceni uzavřít sňatek, aby se dítě narodilo do manželství. Přes 50 % dětí prvního pořadí se v první polovině 90. let rodilo do osmi měsíců po sňatku. „Podíl předmanželských koncepcí začal klesat v druhé polovině devadesátých let, na 40 % okolo roku 2000 a na 30 % v roce 2006“ [Zeman 2007: 22]. Důsledkem poklesu počtu předmanželských koncepcí může být právě i pokles sňatečnosti. Mladí lidé využívají tolerance české společnosti vůči alternativním formám partnerského uspořádání a neuzavírají manželský svazek bezprostředně po otěhotnění partnerky. Kolikrát nedojde k uzavření sňatku ani po narození dítěte.

Po roce 1990 je snižující se počet sňatků zapříčiněn především nezájmem vstupovat do manželství u nejmladších mužů a žen. Ve stejném roce bylo zvykem, že mladá nevěsta (kolem dvaceti let) byla téměř každá pátá, kdežto o deset let později je takto mladá až každá desátá nevěsta [Možný 2002: 42]. „Vzestup věku (prvního) sňatku probíhal celá devadesátá léta a pokračoval i v prvním desetiletí jedenadvacátého století; přichází doba, kdy ve vyšším věku častěji vstupují do manželství ti, kteří by se ve starém reprodukčním režimu byli ženili a vdávali už v první polovině devadesátých let, ale pod nárazem společenských změn a s otevřením nových příležitostí sňatek dosud odkládají“ [Možný 2006: 255; závorky v originále]. Věk dnešních potenciálních nevěst, které by vstupovaly ještě v devadesátém roce minulého století do manželství, je dnes spíše typický pro další studium, rozšiřování znalostí a vědomostí, pro cestování či pro přípravu na pracovní proces. Dnešní mladá žena naplno využívá faktu, že umí být schopná, emancipovaná a výdělečně činná. Nabízí se jí zajímavé nabídky na trhu práce, obzvláště ženě s vysokoškolským vzděláním. Ženy již nehrají role jen dobrých manželek a matek, ale i role živitelek či spoluživitelek rodiny. Mohou mít podobně nebo stejně výkonné a vysoké posty jako jejich muži. Mladé ženy se v současné době nemusejí vrhat do uzavření sňatku, protože by ekonomicky spoléhaly na své muže, mají šanci být ekonomicky nezávislé. Tyto skutečnosti zrušily „kdysi přímočarý vztah mezi ekonomickým blahem a manželstvím“ [Rabušic 2001: 191]. Dnešní ženy i muži mohou

udržovat vztah i samotné manželství do doby, dokud se cítí být šťastní a pokud tomu tak přestane být, mohou vztah ukončit a začít hledat nového životního partnera.

Se změnou politického režimu po roce 1989 se dostavila i změna reprodukčního chování potenciálních matek. Mladí lidé mají tendenci odkládat své první dítě do vyššího věku a s tím i posouvat věk při vstupu do manželství. Mladé generaci se naskytly nové příležitosti, které dříve neměla a nyní se jich snaží co nejvíce využít [Možný 2006: 255]. Je pravdou, že ke snížení počtů sňatků nedošlo okamžitě v roce 1989, dokonce ani o rok později nebyl ještě pokles zaznamenán. Naopak. V roce 1990 se sňatečnost ještě mírně zvýšila. Důvodem byly reakce novomanželů na poslední možné půjčky s nízkými úroky do konce zmíněného roku. Následující rok již byl ve znamení snižování počtů sňatků. Od tohoto roku sňatečnost trvale klesala [Fialová 2006:104]. Rok 1990 byl pro vývoj sňatečnosti zásadní, protože do tohoto roku bylo pro uzavírání sňatků v České republice typické, že novomanželé vstupovali do svazku ve velmi raném věku a sňatky byly mnohem častější záležitostí, než je tomu dnes.

„Rok 1989 byl posledním rokem socialistického Československa, ale také rokem, kdy sňatečnost v České republice vykazovala ‚tradiční‘ rysy. Absolutní počet sňatků činil tehdy ‚normálních‘ 81 262, tabulkový podíl mužů, kteří do svých padesátých narozenin uzavřeli alespoň jednu sňatek, dosahoval kolem 90 % a žen zhruba 95 %“ [Rychtaříková 1995: 162; uvozovky v originále]. V roce 1990 se počet uzavíraných sňatků zvýšil téměř o 10 tisíc oproti předešlému roku. Byla to odezva na oznámení bankovních domů, že koncem tohoto kalendářního roku končí výhodné novomanželské půjčky. Bylo uzavřeno 90 953 sňatků, přičemž nejvíce uzavírali manželství mladí lidé ve věku 18-24 let. Průměrný věk u žen činil 21,4 let a u mužů 24 let. O rok později došlo odpovídajícím způsobem k poklesu počtu sňatků oproti revolučnímu roku 1989. „Rok 1990 byl z hlediska sňatečnosti svobodným rokem smíšených typů chování: na jedné straně předčasné uzavírání sňatků velmi mladými snoubenci, na druhé straně pokračování ‚plánovaných‘ sňatků ve vyšším věku. Následující rok 1991 byl kompenzací předchozích změn“ [c.d.: 165]. Jestliže v roce 1990 bylo uzavřeno o deset tisíc sňatků více než v roce 1989, pak v roce 1991 došlo naopak k desetitisícovému propadu oproti roku 1989. Bylo uzavřeno pouhých 71 973 sňatků. Rokem 1992 začíná být pomalu viditelná určitá změna ve sňatkovém chování mladých svobodných lidí. Uzavřených manželství bylo 74 060, což znamená o 9 % méně než v roce 1989 a o dva roky později bylo dokonce uzavřeno o 28 % méně než v roce 1989, tudíž absolutní počet sňatků v roce 1994 činil 58 440 [c.d.: 162-164].

Od roku 1995 do roku 2000 se počet uzavíraných sňatků pohyboval v rozmezí od 53 tisíc do 57 tisíc. Hrubá míra sňatečnosti do té doby neklesla pod hodnotu 5,2. V roce 2001 a následovně v roce 2002 bylo uzavřelo přes 52 tisíc manželství. S každoročně se snižujícím počtem uzavíraných sňatků naopak roste věk snoubenců [Český statistický úřad 2002].

Jestliže ještě v 80. letech činil průměrný věk ženicha 24,5 roků a nevěsty 21,7 roků, pak na konci 90. let vzrostl průměrný věk u mužů i žen při uzavření prvního sňatku téměř o 5 let, v roce 1999 už dosahuje průměrný věk muže 28,5 roků a u ženy 26,2 roků. Ve srovnání se západoevropskými státy jsou průměrné věky nevěst a ženichů při prvním sňatku průměrně o 2 roky vyšší. Ačkoli se mohlo zdát, že sňatečnost v České republice zaznamenává své minimum již koncem devadesátých let nebo později v roce 2001, kdy poprvé od první světové války klesla hrubá míry sňatečnosti na hodnotu 5,1 a absolutní počet sňatků činil 52 374, ve skutečnosti se historicky nejnižším rokem v počtu uzavřených manželství stal rok 2003, kdy nebylo uzavřeno ani 50 tisíc sňatků. Průměrný věk při prvním sňatku se u mužů vyšplhal na 30,2 let a u žen na 27,7 let. Neměnný zůstává po celá léta jen rozdílný věk mezi snoubenci. Rozdíl mezi průměrným věkem muže a ženy, kteří uzavírají sňatek poprvé, se pohybuje kolem 2,5 roku. Od roku 2004 počet každoročně uzavřených sňatků pozvolna roste. Za zmínku stojí rok 2007, kdy do manželství vstoupilo 57 157 párů, přičemž k tomuto číslu přispěl především 7. červenec, kdy za jediný den bylo oddáno 4 406 párů. U žen i mužů se průměrný věk při prvním sňatku opět o rok navýšil [Český statistický úřad 2008].

Česká republika již nikdy nedosáhne stavu jako v období od padesátých do osmdesátých let, kdy se u nás vyskytovala téměř „plná“ sňatečnost... [Fialová 2000: 8; uvozovky v originále]. Přesto všechno se dá předpokládat, že sňatečnost přece jen lehce poroste v druhé polovině desetiletí jedenadvacátého století, kdy do sňatku budou vstupovat ženy i muži, kteří ho doposud odkládali a můžeme tuto skutečnost predikovat i proto, že tomu nasvědčují výsledky provedených výzkumů u mladé generace, ve kterých vyšlo najevo, že mladí lidé považují manželství „za nejspřávnější formu rodiny“ a že manželství má u mladé české generace „... stále ještě vysoký status“ [Možný 2006: 256].

3. MANŽELSTVÍ

Velký sociologický slovník vymezuje manželství jako „obvykle společensky uznávaný, legalizovaný sexuální vztah mezi dvěma nebo více partnery opačného pohlaví, o kterém se předpokládá, že se dříve či později stane základem rodiny“ [Velký sociologický slovník 1996: 590]. V České republice, podobně jako v západním světě, zákony povolují jen manželskou monogamii, tedy manželství jednoho muže s jednou ženou [Giddens 1999: 157].

Kombinace snižování počtů sňatků po celá devadesátá léta dvacátého století i na počátku jednadvacátého století, stále rostoucí věk při uzavírání prvního manželství a zároveň celá řada vzniku nových alternativ k manželství vyvolává dojem, že instituce manželství prochází krizí [Hamplová 2000: 67]. Na druhé straně řada autorů konstatuje, že manželství spolu s rodinou patří k nejstarším institucím a přes všechny překážky, které mu kdy stály v cestě, stále ještě existuje a funguje, třebaže trochu jinak. Van de Kaa popsal čtyři důležité proměny rodiny a manželství, které se „vyznačují následující posuny:

1. posunem od sňatečnosti k nesezdanému soužití,
2. posunem od preventivní antikoncepce k seberealizačnímu plození,
3. posunem od éry, v níž dítě bylo středobodem života rodičů [...] k éře, kdy středobodem života je pár a jeho dítě [...],
4. posunem od uniformních rodin k pluralistickým formám domácností“
[Van de Kaa 1987; citováno dle Rabušice 1996: 174].

Otázkou zůstává, zda je třeba se obávat, že manželství upadne do stínu nesezdaného soužití. Podle dat z výzkumu Evropské studie hodnot z roku 1999 se mladí svobodní lidé ve většině evropských zemí nedomnívají, že by manželství bylo zastaralou institucí. Tyto postoje ovšem neindikují zvyšující se počet lidí, kteří by uzavírali sňatky. Vhodným příkladem je Švédsko, kde lidé uznávají manželství, přesto jej značná část obyvatelstva neuzavírá ani po třicátém roce života. Jednoduše řečeno lidské jednání nekoresponduje s obecnými postoji k manželství [Rabušic 2001: 190-91]. Vesměs ze studií zaměřených na téma manželství či preference způsobu života vyplývá, že „...90 % mladých svobodných lidí chce do manželství vstoupit, byť většina teprve poté, co si život s partnerem vyzkouší“ [Hamplová 2000: 68]. Není třeba se hrozit, že by nesezdané soužití nahradilo instituci manželství. Mladí lidé stále vnímají manželství

jako základní formu partnerského života. Manželství je bráno jako správná partnerská forma především u lidí věřících. Mnohem častěji uzavírají sňatek jedinci, kteří žili v harmonickém manželství svých rodičů, tudíž mají k manželství kladný vztah a vidí v něm vzor, který chtějí následovat. Sňatek dále uzavírají lidé, kteří plánují založit rodinu a domnívají se, že by jejich děti měly vyrůstat v manželství. Změnilo se sice pořadí kroků vedoucí k založení rodiny, ale přesto je narození dítěte pro většinu párů impulzem ke svatbě [c.d.: 69-70].

Jedním ze zásadních důvodů, proč lidé nechtějí uzavírat manželství, může být pocit svobody, kterou při sňatku ztrácejí. V moderní době dávají lidé přednost vztahu, který je nebude omezovat a nebude jim bránit v seberealizaci a vlastním rozvoji. Existují lidé, kteří pro manželství obětují část svobody, protože považují manželství za instituci, která jim poskytne především v době výchovy svých dětí finanční jistotu a zabezpečení a která je naplní po emocionální stránce. Naopak najdeme jedince individualisty, kteří si zmíněné potřeby dokáží obstarat i bez manželství a mají pocit, že cena za uzavření sňatku z hlediska svobody je nepřiměřená [Hamplová 2000: 71-73].

„Vztah mezi manželstvím a svobodou lze vnímat čtverým způsobem:

1. ‚idealisté‘ si myslí, že je manželství nijak neomezí, a proto do manželství vstupují ochotně;
2. ‚individualisté‘ si uvědomují, že manželé se musí navzájem podřizovat, a protože se omezovat nechtějí, sňatek příliš ochotně uzavírat nebudou;
3. ‚realisté‘ si uvědomují, že vstupem do manželství přijdou o část své svobody, ale jsou ochotni tuto cenu zaplatit;
4. poslední skupinu představují lidé, kteří si myslí, že by je manželství v otázce osobní svobody neomezilo, ale stejně by je uzavřít nechtěli; jejich nechuť ke sňatku pramení z jiných důvodů“
[c.d.: 74; uvozovky v originále].

Nejčastěji zastoupenou skupinou jsou idealisté. Chtějí uzavřít se svým partnerem manželství, ale nejsou ochotni ani připraveni na vztah založený na kompromisech, tedy i částečném obětování něčeho ze svého dosavadního života. Tím se vysvětlují vysoké počty rozvodů. Druhou nejpočetnější skupinu tvoří realisté a za nimi stojí individualisté. Z hlediska pohlaví jsou ženy nejčastěji představitelkami skupiny idealistů a u mužů se setkáváme především s individualismem. Celkově jsou muži častěji než ženy toho názoru, že manželství působí jako omezující faktor na jejich svobodu [ibid].

3.1 Proměny konvenčního manželství

Manželství nadále asociuje u většiny lidí základní formu soužití, především u těch, kteří svoji reprodukční strategii spojují s dětmi a založením rodiny. Změny v charakteru manželství nastaly především v plnění jeho elementárních funkcí a vnitřní struktuře. Podobně dochází k transformaci rolí obou manželských partnerů i ke změně vztahů mezi nimi [Mareš 2003: 79].

Díky širokému spektru možností, které jsou v moderní společnosti a především po revoluci lidem dostupné, se rozrůstá i zájem o studium a s ním stoupá i počet vysokoškolsky vzdělaných žen. Prostřednictvím kvalitnějšího vzdělání si ženy vydobily lepší pozice na pracovním trhu a celkově vyšší sociální postavení. Většina současných žen preferuje primárně kariéru a sekundárně sňatek a založení rodiny. Toto pragmatické jednání žen vede k výslednému efektu, který Becker pojmenoval jako „náklady ztracených příležitostí“ a znamená to, že „mateřství a doba strávená mimo vzdělání a trh práce jsou tak velkou (finanční ale i sociální) ztrátou, že je třeba takový krok velmi důkladně zvažovat“ [Rabušic 1996: 176]. Proto dnes žena může významně přispívat do rodinného rozpočtu, a na oplátku čeká, že se role mezi manželi přiblíží a dojde ke zrovnoprávnění plnění funkcí uvnitř manželství. Důsledkem je vznik tzv. dvoukariérových manželství, kde muž i žena pracují na svém postupu a kariéře a společně přinášejí do manželství či rodiny finance, zároveň se jejich role v domácnosti z hlediska významu a funkce začínají podobat [Mareš 2003: 79].

Kromě emancipace žen, celkově vyššího pracovního nasazení lidí, kteří usilují o dosažení lepšího sociálního statusu prostřednictvím vyšších příjmů a vyšší pracovní pozice, nesprávný výběr při volbě partnera atd. narušuje stabilitu manželství i zvýšená míra tolerance k rozvodům [Jandourek 2001: 148]. Lidé rozvody nejen neodsuzují, ale sami tomuto řešení manželských problémů podléhají. V roce 1991 vstoupilo do manželství více než 71 tisíc párů a bylo ukončeno rozvodem téměř 30 tisíc manželství. V roce 2007 bylo rozvedeno soudem přes 31 tisíc manželství, do kterého tentýž rok vstoupilo přes 57 tisíc dvojic. Pokud se v devadesátých letech jevila rozvodovost jako vysoká, mohla tomuto jevu již předcházet vysoká sňatečnost. V posledních letech se počet rozvodů stabilizoval a od roku 2002 stagnuje na úrovni 31 tisíc [Český statistický úřad 2008].

4. NESEZDANÉ SOUŽITÍ

Logickým vyústěním snižujícího se počtu lidí, kteří vstupují do manželství, je vznik alternativních forem partnerského soužití. Nejčastěji se lidé namísto života v manželství ubírají k životu v nesezdaném soužití. V české literatuře se nejčastěji setkáme s pojmem nesezdané soužití nebo nesezdaná kohabitace, ale i s pojmem manželství na zkoušku, protože tímto způsobem nesezdané soužití většina lidí chápe.

Kohabitací se rozumí společné soužití dvou lidí, kteří spolu žijí intimním životem, sdílejí jednu domácnost a hospodaří spolu, aniž by byli oddáni [Fialová 2000: 122]; [Rabušic 2001: 193]. Velký sociologický slovník definuje nesezdané soužití neboli kohabitaci jako „soužití dvou jedinců opačného pohlaví ve svazku podobném manželství bez formálního uzavření sňatku“ [Velký sociologický slovník 1996: 1190]. Nesezdané soužití se stává nedílnou součástí života mladých lidí. Tento fenomén dnešních moderních společností se rozpíná do všech koutů světa, věkových skupin i sociálních vrstev. Existuje i mnoho podob nesezdaného soužití. V této kapitole se zmíníme o nesezdaném soužití nejmladších svobodných lidí až po starší rozvedené, ale největší pozornost bude soustředěna na mladé lidi doposud nezasazené zkušenostmi z manželství, protože částečným cílem této práce je zjistit, do jaké míry mladí lidé považují nesezdané soužití za přechod do manželství a nakolik si naopak nesezdané soužití dokáží představit jako celoživotní alternativu manželství.

Podle dat ze sčítání lidu žilo v roce 1991 v České republice 28 % svobodných mužů a 11 svobodných % žen ve věku 25-29 let. O deset let později žilo v České republice již 55 % mužů a 32 % žen, kteří do svých třiceti let dosud neuzavřeli sňatek. Je obtížné zjistit, nakolik svobodní jedinci rozšiřují nesezdanou kohabitaci. Ze sčítání lidu v roce 1991 a 2001 vyplývá, že podíl jedinců, kteří žili ve věku 25-29 let v nesezdaném soužití, se navýšil ze 2 % na 4 % u mužů a na 5 % u žen [Chaloupková, Šalamounová 2004: 16]. Data mohou být podhodnocená, protože za nesezdané páry jsou bráni jen jedinci, kteří se ve sčítání lidu označí v bytovém listu jako druh nebo družka k uživateli bytu [Chaloupková 2006: 974-975].

Je možné předpokládat, že kdyby nedošlo k politickému zvratu v roce 1989, nedošlo by ani k tak značnému rozšíření kohabitace v české společnosti. Není možné se domnívat, že by nesezdaná soužití neexistovala vůbec, ale nejspíš by nebyla natolik rozšířená či by se alespoň tento trend nerozmožl takovou rychlostí. Lidé totiž žili v kohabitacích i před rokem 1989. „...na počátku osmdesátých let minulého století

už před sňatkem spolu bydlela asi třetina snoubenců“ [Možný 2006: 257]. Se skutečností, že se začala snižovat sňatečnost (lidé uzavírají sňatky ve vyšším věku nebo se životu v nich zříkají úplně), souvisí vznik alternativních možností partnerského soužití. Slovo možnost bylo použito záměrně, protože je z něj cítit právě již zmíněná svoboda volby, možnost rozhodovat se a případně následná zodpovědnost, jíž dnes mladí lidé disponují a umožňuje jim bez jakýchkoli komplikací volit tento způsob soužití.

„Kořeny kohabítace je třeba hledat ve faktorech sociální změny: v celkové modernizaci společnosti, jejíž součástí je univerzální přístup ke vzdělání vedoucí k dynamickému růstu vzdělanosti žen a jejich široké participaci na trhu pracovních sil a zvyšování podílu zaměstnaných žen ...“ [Velký sociologický slovník 1996: 1190]. Ženy jsou mnohem emancipovanější a nezávislejší na mužích, a proto nejsou nuceny s nimi uzavírat sňatek, který by jim mohl alespoň částečně zajistit finanční jistotu. Většina žen v dnešní době hledá partnera, který jim vyhovuje především po intelektuální a společenské stránce a dokud si nejsou jisté, že našly vhodného kandidáta na manžela, žijí s ním jen v nesezdané kohabítaci, ze které mohou v okamžiku, kdy je přestane dané partnerství uspokojovat, vystoupit a zkusit další nesezdané soužití. Dle Giddense jde v dnešní době o tzv. „čistý vztah“, který zajišťuje, že spolu dva lidé zůstávají jen v případě, že jim oběma vztah něco dává a cítí se být jím naplňováni. Lidé spolu jsou do doby, než se přestanou milovat, protože z jiných důvodů spolu zůstat nemusí, oba se o sebe dokážou postarat i bez toho druhého. „Čistý vztah“ je založen především na otevřenosti, důvěře, komunikaci a snaze rozumět tomu druhému [Giddens 2000: 79-81]. Paradoxem se stává fakt, že lidé žijící na zkoušku v nesezdaném soužití, se rozvádí v globálu častěji, než páry, které vstupují do manželství přímo bez předchozího soužití. „Vysvětlení, zdá se, spočívá ve faktu, že lidé praktikující nesezdané soužití mají určitá sociální a psychologická specifika: jsou méně konvenční, ženy jsou celkově nezávislejší a sebevědomější a jsou spíše náchylné skoncovat se svazkem, který nenaplnuje jejich očekávání“ [Velký sociologický slovník 1996: 1190].

Nesezdané soužití není novým ani neobvyklým jevem v české společnosti, jen se za poslední roky změnil jeho charakter. „Nesezdané soužití bylo [...] chápáno vesměs jako ‚manželství na zkoušku‘ “ [Možný 2006: 257; uvozovky v originále]. V osmdesátých letech minulého století platilo, že se dva lidé seznámili, žili spolu v nesezdaném soužití sexuálním životem a pokud žena přišla do jiného stavu, následoval sňatek. Děti počaty za svobodna přicházely na svět do osmi měsíců

po uzavření sňatku [Možný 2006: 257]. Od počátku devadesátých let se mění povaha nesezdaných soužití. V dnešní moderní době není sexuální život legalizován sňatkem a společnost uznala nesezdané soužití jako prostředí, do kterého se nesezdaným párům rodí děti. Mladí lidé, kteří spolu čekají potomka, nejsou žádnými okolnostmi nuceni vstupovat do předčasného manželství. Liberalizuje se veřejné mínění lidí, kteří se domnívají, že by spolu partneři měli před sňatkem žít a že lidé nemusí uzavírat sňatky a mohou zůstat celoživotně nesezdaní [ibid].

4.1 Podoby nesezdaného soužití

Nesezdané soužití se vyskytuje snad u všech věkových skupin i sociálních vrstev. Najdeme jej u mladých studentů, kteří spolu bydlí při studiích na vysokých školách či u stejně mladých párů, které již nestudují, ale musejí si vydělávat na živobytí a připravují se na společný život. V nemanželském svazku spolu mohou žít lidé rozvedení, kteří nejsou připraveni na další manželství a nechtějí být sami nebo lidé ovdovělí, kteří si našli partnera, ale z různých důvodů nechtějí v pokročilém věku uzavírat další sňatek, a tak si alespoň zpříjemní stáří společným bydlením, tedy v nesezdaném soužití.

Nesezdané soužití je možné rozdělit do čtyř základních skupin podle toho, v jaké životní etapě či situaci se jedinec zrovna nachází:

- § Pokud jedinec ukončil manželství rozvodem a našel si nového partnera, se kterým již nemíní vstoupit do manželského svazku a chce s ním zůstat žít v kohabitaci, jedná se o „soužití porozvodové“.
- § „Soužití snoubenecké“ je právě ono enormně rozšířené a notoricky známé manželství na zkoušku, kdy spolu pár společně žije a hospodaří a chystá se v budoucnu transformovat kohabitaci na manželství.
- § Chození dvou lidí v tradičním slova smyslu, kdy spolu pár vede milostný život, ale prozatím neuvažuje vstoupit do manželství, charakterizuje „soužití dočasné“. Toto soužití může také definovat vztah dvou lidí po rozvodu, kdy rozvedený člověk má partnera, ale nepomýšlí na další sňatek. Kohabitace může skončit sňatkem nebo po jejím ukončení následuje kohabitace jiná.
- § „Soužití namísto manželství“ můžeme pojmenovat alternativou k manželství, kdy spolu lidé plánují žít celoživotně nesezdaně a rodit do tohoto vztahu i děti [Rabušic 2001: 197].

4.2 Nesezdané soužití jako příprava na manželství

Často kladenou otázkou je, zda se mladí lidé opravdu zříkají možnosti vstupovat do manželského svazku a nesezdané soužití je plnohodnotnou alternativou manželství, nebo zda je naopak nesezdaná kohabitanace mladými lidmi chápána jako přechodná fáze, kdy spolu dva lidé chodí a chtějí zjistit, zda by spolu dokázali žít ve společné domácnosti a později uzavřít sňatek.

Spousta lidí okolo sebe vidí plno mladých párů, které spolu chodí, po čase se rozhodnou sestěhovat do společného bytu a zkusit spolu vést domácnost, hospodařit, platit společně účty a chovat se jako manželé bez manželského svazku. Proto vzniká v podvědomí lidí dojem, že počet takto žijících jedinců v naší společnosti roste a musí se zákonitě vyrovnat nebo dokonce přerůst počet lidí žijících v manželství. Faktem zůstává, že přestože není mezi lidmi málo nesezdané kohabitanace, její podíl je značně zveličen a mladí lidé nepovažují kohabitaci za alternativu manželství. „Je spíše formou párového soužití (nesezdané soužití, J.V.), které navazuje na ‚chození‘ jako období vzájemného poznávání, a posunuje je do jiné polohy“ [Fialová 2000: 132; uvozovky v originále]. Pravdou je, že „... 84 % respondentů žijících v nesezdaném soužití má v úmyslu se svým partnerem v budoucnu sňatek uzavřít“ [c.d.: 128].

Důležité je také podotknout, že lidé žijící v nesezdaném soužití jsou ve většině případů ekonomicky samostatní a mohou si dovolit vlastní byt či jiné bydlení, na které již finančně dosáhnou. Páry, které spolu chodí přibližně stejně dlouho jako dvojice žijící v kohabitaci, mají často stejné plány do budoucna. Není tedy zcela směřodonné, zda pár žije v kohabitaci či nikoliv, ale jak dlouho se spolu dva lidé znají [c.d. : 131-132].

Již bylo řečeno, že lidé, kteří spolu žijí v kohabitaci, plánují ve většině případů následný sňatek. Podobně vnímá nesezdané soužití i převážná část české společnosti. Češi jsou k alternativním formám partnerského uspořádání benevolentní, jelikož jej chápou jako předmanželské nesezdané soužití. Míra jejich tolerance však klesá v okamžiku, kdy se jedná o nesezdané soužití jako o náhradu manželství a lidé jej zvolí jako celoživotní strategii. Tyto postoje se neliší v závislosti na pohlaví, ale především na věku, vzdělání a náboženské víře. Nesezdané soužití neschvaluje především starší generace, lidé se základním vzděláním a ti, kteří se pravidelně účastní bohoslužeb [Chaloupková, Soukupová 2007: 30-31]. Je evidentní, že obecné postoje, které český národ vůči alternativním formám partnerského soužití zastává, nekorespondují s jeho osobními preferencemi. Lidé jsou tolerantní k nositelům nesezdaného soužití, ale sami

jej nepreferují a chtějí jednou se svým partnerem vstoupit do manželství. „Jako osobní volbu nepovažuje nesezdané soužití za nejlepší alternativu ani ta nejmladší generace: jen každý desátý z dosud svobodných říká, že by chtěl v takovém svazku žít. Z těch, kteří v něm žijí, pak více než 80 procent odpovídá, že má v úmyslu v budoucnosti se svým partnerem sňatek uzavřít“ [Možný 2006: 257].

4.3 Rozdíly mezi nesezdaným soužitím a manželstvím

Růst nesezdané kohabitanace na jedné straně úzce souvisí se snižující se sňatečností a rostoucím průměrným věkem při uzavírání sňatků a na druhé straně je spjat se zvyšující se mírou rozvodovosti. Nesezdané soužití se stává stále častěji uznávanější formou partnerského života a vytrácí se souvislost mezi manželstvím a rozením dětí. Každé třetí dítě se dnes rodí mimo manželství, tudíž nesezdané soužití je akceptováno i jako prostředí, kde dítě vyrůstá a je kde vychovááno [Chaloupková 2006: 971-972].

Čím se tedy vůbec liší nesezdané soužití od manželství? V první řadě se kohabitanace a manželství liší z právního hlediska. Manželství je „právní vztah zavazující muže a ženu ke společnému životu“ a nesezdaná kohabitanace je stav, kdy spolu muž a ženu sdílí domácnost bez úředního potvrzení, jednodušeji manželství je právně legalizovaný vztah dvou lidí a kohabitanace nikoliv [Jandourek 2001: 148]. V případě rozchodu je mnohem složitější a zároveň nákladnější (především finančně) odejít z manželství. Rozvádějící se manželé se musí domluvit na rozdělení majetku a výchově dětí a neshodnou-li se, rozhodne za ně soud. Nesezdaní partneři by před sebou v případě rozchodu měli mít jednodušší úkol. Většinou si jeden sbalí své osobní věci a odstěhuje se z partnerova bytu. Samozřejmě v dnešní době existuje i v kohabitanaci pojem druh a družka, což v případě rozchodu zajišťuje majetkové vyrovnání či placení výživného, jako tomu bývá u rozvádějících se manželů [Giddens 1999: 180].

Rindfuss a VandenHeuvel na základě svého výzkumu zjistili, že lidé žijící ve faktickém manželství se svým chováním spíše přibližují svobodným lidem než vdaným ženám a ženatým mužům. Lidé v kohabitanacích se podobají svou ekonomickou situací a reprodukční strategií spíše singles než lidem v manželství. Znamená to, že nejsou ještě úplně ekonomicky samostatní a jsou do určité míry závislí na rodině [Rindfuss, VandenHeuvel 1990: citováno dle Chaloupková 2006: 972]. U párů, které vstoupí do manželství, existuje větší pravděpodobnost, že plánují mít děti a pokusí se o založení rodiny, což také souvisí s finančním zajištěním domácnosti. Manželé s dětmi

se musí více snažit udržet si pracovní místo a stálý plat oproti párům nesezdaným a bezdětným.

Kohabitace je narozdíl od manželství založena na seberealizaci, pocitu svobody, na vysokém stupni individualizace a částečně na snaze udržet si svůj dosavadní život, kde má každý z dvojice své zájmy a své přátele, se kterými tráví spoustu volného času [Rabušic 2001: 197]. Lidé, kteří neuzavřou sňatek, jsou si vědomi, že jejich vztah je křehčí než manželství, ze kterého není natolik snadné vystoupit, ale pozorují, že nesezdané soužití se projevuje pozitivně na kvalitě jejich vztahu. Z hlediska stability nebyl mezi životem v manželství a v kohabitaci prokázán žádný významný rozdíl. Přibližně stejný počet lidí, kteří se rozvádějí, se také rozcházejí a ukončují nesezdanou kohabitaci [c.d.: 198]. Jako zajímavý se jeví fakt, že páry, které si zkusily žít spolu před svatbou v nesezdaném soužití, se rozvádějí častěji než páry, které vstoupily do manželství přímo bez předchozího manželství na zkoušku [Hamplová, Pikálková 2002: 129]. Lidé, kteří preferují alternativní partnerská uspořádání před manželstvím, mají tedy méně tradiční postoje k rodině a budou pravděpodobně liberálnější k rozvodům [Chaloupková 2006: 972].

Z hlediska vzdělání převládají v nesezdaných kohabitacích lidé se základním vzděláním. Manželství uzavírají nejčastěji lidé s úplným středním vzděláním a vysokoškolsky vzdělaní lidé [Morávková 2005: 191]. Zvláštní nesrovnalosti se vyskytují u obecných názorů a vlastních preferencí jednotlivých vzdělanostních skupin. Lidé se základním vzděláním jsou nejméně tolerantní k alternativním formám soužití, ale zároveň jsou jejich nejčastějšími nositeli. Naopak vysokoškoláci jsou k nesezdanému soužití benevolentní, ale před kohabitací upřednostňují manželství.

Došlo i k přepsání tradičních rolí uvnitř manželství. Žena a muž se vzájemně doplňovali v plnění svých povinností. Muž měl na starosti finanční zaopatření rodiny a žena zajišťovala plynulý a harmonický chod domácnosti. V současnosti je kladen důraz na rovnocenný vztah mezi manželi, kde oba přispívají k výchově dětí i do společného domácího rozpočtu. Dříve byla hlavní funkcí rodiny „... prokreace, s dětmi byla spojena velká část rodinných investic a děti byly v ohnisku pozornosti existence domácnosti“ [Rabušic 2001: 188]. V současnosti manželé akcentují rovnocenný vztah mezi sebou. V této oblasti se manželství přibližuje nesezdanému soužití. Stejně jako u kohabitace figuruje v manželství Giddensův „čistý vztah“, kde je důležitá osobní spokojenost jedince [ibid].

5. ALTERNATIVNÍ USPOŘÁDÁNÍ PARTNERSKÝCH VZTAHŮ - SINGLES, LAT (SPOLU, ALE ODDĚLENĚ)

Singles bychom mohli chápat jako jednu z velmi specifických forem partnerského soužití. Problémem pojmu singles je, že dodnes se odborníci jednotně neshodují na tom, jak mají přesně jedince žijící jako singles definovat. „V 60., 70. a 80. letech byli v západní literatuře za *singles* označováni i lidé žijící v dlouhodobém nesezdaném soužití...“ [Tomášek 2006: 99; kurzíva v originále]. Z anglického single víme, že se jedná o český ekvivalent ke slovu jeden, jediný či svobodný. Single je tedy člověk, který nemá dlouhodobě partnera, žije sám, ale s největší pravděpodobností udržuje vztahy příležitostné, při kterých dochází k uspokojování jeho potřeb. Jedinec se ale necítí být ve vztahu a označuje se za svobodného.

Ať už chápeme singles jako lidi, kteří žijí naprosto osamoceně, nebo jako jedince, kteří udržují pravidelně vztahy s náhodnými známostmi, největší pozornost bychom měli věnovat tomu, že životní styl singles se také pojí s absencí v oblasti plánování dětí. Někteří autoři připisují nárůst počtu singles za „důsledek emancipace žen“ a další se domnívají, že se změnilo pořadí hodnot ve společnosti, kde děti, manželství a rodinu nahradil úspěch v pracovní sféře a postup na společenském žebříčku [Mareš 2003: 78].

Singles je skupina lidí, které nemůžeme statisticky evidovat. Neexistuje ani sociologicky jednoznačné vymezení, proto je ještě mnohem složitější výskyt singles ve společnosti zjistit. Společným znakem všech singles je, že žijí sami v jednočlenné domácnosti [Možný 2006: 199]. Za posledních pět sčítání lidu v České republice mohutně vzrostl počet domácností jednotlivců. V roce 1961 jich bylo 16 % a v roce 2001 už 30 %. K tomuto nárůstu ovšem nepřispívají tolik starší obyvatelé České republiky, kteří zůstali bydlet sami po smrti svého manžela nebo manželky, jak bychom si mohli myslet, ale mladí lidé, kteří bydlí samostatně. „Jejich podíl (mladých lidí, J.V.) na domácnostech jednotlivců stoupl ve sledovaném období trojnásobně, počet sedmkrát! A jsou to zejména mladí muži, kteří v České republice žijí *single*, ať už svobodní, anebo rozvedení...“ [c.d.: 2006: 254; kurzíva v originále]. Mužů do věku 35 let žije v domácnosti jednotlivců 35 %. Žen žijících samostatně je podstatně méně (16 %), a to proto, že mají většinou už alespoň jedno dítě. Takové uspořádání domácností, kde žije jeden rodič s dítětem nebo s dětmi, eviduje statistický úřad jako neúplné domácnosti. V dnešní době žije v České republice v neúplných domácnostech

asi 15 % obyvatelstva a z toho v 85 % případů stojí v čele těchto domácností žena [Možný 2006: 253-254]. Konkrétně díky neúplným domácnostem, kde jeden z rodičů žije single, může prostřednictvím výchovy a socializace do jisté míry docházet k tomu, „že pro stále větší segment společnosti je normou spíše než život v páru, právě život *single*“ [Tomášek 2003: 228; kurzíva v originále].

Zvláštností je, že lidé žijící jako singles, nepovažují tento životní styl za celoživotní strategii, ale chápou ho jako součást nebo určitou fázi života, která jednou pomine. Neuvědomují si, že v životní fázi pro ně zvanou jako singles, žijí příliš dlouho a že se tato fáze postupem času přemění na doživotní fázi, ve které z určité pohodlnosti nakonec zůstanou. Sociální skupina singles se poprvé objevila v západních společnostech ke konci dvacátého století a nabízí se dvě možná vysvětlení pro důvod jejího vzniku. Život singlů není spojen se závazky k partnerovi, tudíž singles jsou svobodní, zbaveni zodpovědnosti a tím pádem mobilní, což je v dnešní době pro oblast pracovního trhu velké plus. Někteří lidé se vydají na dráhu singles, aby mohli být plně k dispozici ve svém zaměstnání a byl jim tak nabídnut pracovní postup spíše než lidem majícím rodinu, povinnosti a závazky. Na druhou stranu může být životní styl singles jakousi reakcí na změnu v oblasti kulturních norem a celkového rozvolnění životního stylu, který nevyžaduje od mladých lidí zodpovědnost [Možný 2006: 198-199].

Právě formu partnerského soužití z anglického výrazu *living apart together*, kterou překládáme do českém kontextu jako „odděleně, ale spolu“, můžeme vnímat jako další alternativní formu soužití partnerů [Tomášek 2006: 97]. „S narůstající destandardizací partnerských biografí došlo k vymezení ještě více specifických kategorií alternativních uspořádání partnerských vztahů jako například na konci 70. let, tzv. „*spolu, ale odděleně*“...“ [c.d.: 99; kurzíva a uvozovky v originále].

Jsou to například ženy z neúplných domácností, které mají většinou partnera, ale nebydlí s ním, bydlí např. v bytě se svými rodiči. „Takové uspořádání rodinných vazeb je v Česku druhá nejčastěji se vyskytující podoba partnerství bez soužití (*living apart together*)“ [Možný 2006: 254; závorky a kurzíva v originále]. Uspořádání tohoto typu nevzniká dobrovolně ze strany partnerů, ale je důsledkem bytových a ekonomických problémů, vyskytujících se především u mladých párů. Mladí lidé takto alespoň dočasně řeší svoji špatnou finanční situaci, jelikož si ještě nemohou dovolit koupit společný byt [ibid]. Na druhé straně existují i lidé žijící jako *living apart together*, ale zdaleka ne z důvodu finanční nebo bytové tísně. Naopak. Některé páry žijí odděleně, a přitom mají oba dva k dispozici vlastní byt. Fungují jako pár, ale chtějí si uchovat vlastní klid, svobodu a nezávislost, proto si raději hospodaří sami [Rabušic 2001: 201].

6. MIMOMANŽELSKÁ PLODNOST

Další výraznou změnu od počátku 90. let 20. století zaznamenává mimomanželská plodnost, přesněji řečeno narůstající procento mimomanželské plodnosti. Celkově se po roce 1989 rodí méně dětí, snižuje se počet lidí, kteří uzavírají manželství a roste pluralita partnerských a rodinných forem. Právě s mnohostí forem, ve kterých je možné žít s partnerem a vychovávat děti, roste nemanželská plodnost. Dnešní mladí lidé nemají pocit, že by měli narození dítěte legalizovat sňatkem, a proto se stále více dětí rodí nesezdaným rodičům. Ještě v 90. letech činil podíl dětí narozených mimo manželství 8 %, zatímco v současné době se rodí každé třetí dítě jako nemanželské. Faktory působící na rostoucí nemanželskou plodnost mají komplexní charakter, do kterého můžeme zahrnout faktory demografické, behaviorální i faktory ovlivněné vnějším populačním klimatem. Mluvíme-li o mimomanželské plodnosti, můžeme mít na mysli svobodnou matku, která v době porodu žila sama bez partnera nebo matku, která přivedla dítě do nesezdaného soužití. Svobodné matky bez partnera představují největší část žen, kterým se rodí děti mimo manželství. Před dvaceti lety činil podíl dětí rodičích se svobodným matkám 5 % ze všech živě narozených dětí, v současné době se podíl vyšplhal na 25 %. Závratné procento, pokud si uvědomíme, že v České republice se v posledních letech každoročně narodí kolem 30 % nemanželských dětí [Rychtaříková 2007: 1-3].

Zpočátku nebyl o problém mimomanželské plodnosti ze strany sociologů a demografů jeven příliš velký zájem, protože se zdálo, že se jedná o projev westernizace naší společnosti, kdy lidé nepřikládají důležitost papírově uzavírat manželství, ale spokojí se s dítětem v nesezdané kohabitaci. Odborníci si mysleli, že stejně jako manželský pár dokáže i nesezdaný pár poskytnout dítěti všechny potřebné standardy a že kohabitace splní funkce tradiční rodiny. Domnívali se, že pokud by dítě přece jen vyrůstalo v neúplné rodině, zastane jeho emancipovaná matka všechny rodinné role. Výzkumy ale ukazují, že typická česká svobodná matka nemá status privilegované, zcela nezávislé, finančně soběstačné a díky vysokoškolskému vzdělání žádané ženy na pracovním trhu. Samozřejmě tato charakteristika svobodné matky s dítětem existuje, ale jen zcela výjimečně. Ve většině případů se jedná o ženy se základním vzděláním, které bojují se svou životní situací. Vzdělání hraje v rozdílech v rodinném stavu v době porodu obrovskou roli. Matky se základním vzděláním rodí v 70 % případů děti mimo manželství. U žen s vysokoškolským vzděláním je tomu

přesně naopak, v 80 % jsou v době porodu vdané. Vysokoškolačky disponují větší šancí, že po narození dítěte uzavřou sňatek, pokud nebyly při porodu vdané a oproti ženám se základním vzděláním mnohem častěji žijí v době porodu s otcem dítěte v kohabitaci [Hamplová 2007: 7-8].

Do roku 2006 zjišťoval statistický úřad údaje o otcích jen u manželských dětí. Za nemanželské dítě považuje česká statistika každé, jehož matka není v době porodu vdaná. Novinkou od roku 2007 je, že Český statistický úřad sleduje údaje o otcích všech narozených dětí, tedy i dětí mimo manželství. V prvním pololetí roku 2007 se ze všech živě narozených dětí narodilo přes 34 % mimo manželství, z těchto nemanželských dětí byly u 70 % nahlášeny údaje o otcích a ve 30 % případů údaje scházely. Ze zavedení údajů o otcích všech narozených dětí lze vyčíst, že první dítě žen, které mají základní vzdělání, je v 83 % nemanželské a v polovině těchto případů chybí údaje o otci dítěte. U vysokoškoláček je dítě prvního pořadí v 77 % manželské a pokud se narodí dítě mimo manželství, je ve třech čtvrtinách případů údaj o otci vyplněn. Opět můžeme tvrdit, že absence údajů o otci kolísá v závislosti na vzdělání. Navíc je ze zmíněných údajů viditelné, že mimomanželská plodnost je typičtější pro ženy s nižším vzděláním, které častěji v době porodu žijí v kohabitaci nebo nemají ani partnera [c.d.: 25].

Zajímavé je, jak se v čase vyvíjí nemanželská plodnost podle věku matky a jejího rodinného stavu. Zatímco před dvaceti lety byla nemanželská plodnost záležitostí žen ovdovělých a rozvedených, v dnešní době je nemanželská plodnost na vzestupu především díky svobodným matkám. Počet dětí narozených svobodným matkám se od roku 1990 více než ztrojnásobil. Stejně tak došlo ke změnám ve věku ženy u nemanželské plodnosti. Dříve se koncentrovala plodnost dětí mimo manželství u velmi mladých dívek ve věku 17 až 22 let, v současnosti se rozprostírá ve věkovém spektru od 18 do 35 let. K další transformaci dochází v pořadí dětí narozených mimo manželství. Pochopitelně nejvyšší zastoupení mají děti prvního pořadí, v roce 2006 jich čítal statistický úřad přes 40 % všech narozených. Děti druhého pořadí se sice mimomanželsky rodí nejméně, ale za dvacet let je u nich zaznamenán největší posun z pouhých 2 až 4 % na 22,5 %. Snižuje se i podíl tzv. předmanželských koncepcí, což ovlivňuje také růst mimomanželské plodnosti. Z faktu, že se rodí nemanželské děti vyššího než prvního pořadí plyne, že lidé mohou chápat kohabitaci jako alternativu legitimního manželství [c.d.: 18-21].

Kromě údajů o otcích dítěte je také obtížné vypátrat, zda žije v době porodu matka s otcem dítěte v nesezdaném soužití nebo je opravdu sama. Matriky disponují jen informacemi o formálním rodinném uspořádání ženy. Tuto chybějící otázku se pokusil

doplnit výzkum Sociální a ekonomické podmínky mateřství (SEPM), který v roce 2006 uskutečnilo Centrum pro výzkum veřejného mínění při Sociologickém ústavu AV ČR. Z dat SEPM vyplývá, že opět koreluje vzdělání žen s jejich partnerskou situací v době porodu. Čím jsou ženy méně vzdělané, tím pravděpodobněji budou při porodu samy bez partnera. Ve sledovaném období (1996-2006) porodily dítě mimo manželství i mimo jakýkoliv jiný partnerský vztah dvě pětiny žen, které měly základní vzdělání. V případě vysokoškolaček se jedná pouze o jednu desetinu žen, které v době porodu nežily s otcem svého dítěte. Kromě vzdělání matky závisí rodinné uspořádání i na věku matky a vzdělání otce dítěte. „Čím mladší žena je, čím nižší vzdělání má a čím nižšího vzdělání dosáhl otec jejího dítěte, tím vyšší je riziko, že v době porodu nebude otec přítomný v rodině“ [Hamplová 2007: 51]. Mají-li oba rodiče základní vzdělání, pravděpodobnost, že otec dítěte nebude žít v době porodu s matkou jeho dítěte, se pohybuje kolem 36 %. Absolvoval-li by muž ze stejné dvojice učňovskou školu, pravděpodobnost absence muže v době porodu se sníží o více než polovinu. Pokud oba rodiče disponují vysokoškolským vzděláním, dítě se do domácnosti bez otce rodí jen se sedmiprocentní pravděpodobností. Podobně hraje roli v uspořádání v době porodu věk matky. Dívka, které je 18 let, bude s dvacetiprocentní pravděpodobností sama v době porodu, zatímco u 30leté ženy se pravděpodobnost snižuje jen na 4 %. Pokud žila žena v době porodu s partnerem, její šance na narození dítěte do manželství se zvýšily se vzděláním. [c.d.: 49-54].

6.1 Matky nemanželských dětí

Výzkum SEPM zjišťoval mimo jiné také důvody, proč ženy, které porodily své první dítě, nevstoupily před porodem do manželství. Tři pětiny neprovdaných matek uvedly, že neuzavřely sňatek před narozením dítěte prvního pořadí, protože jejich vztah s otcem dítěte nebyl do budoucnosti jistý a otec dítěte se od manželství distancoval. Kolem 40 % žen uvedlo, že nevstoupilo do manželství, protože pro ně nebylo výhodné a označilo ho za formalitu, která pro ně je zbytečná. Zůstat svobodná bylo z finančních důvodů výhodnější pro každou čtvrtou matku. Vdávat se těhotná a vynaložit náklady na svatbu nechtěla třetina dotázaných. Obavu, že ztratí svobodu a pocit nezávislosti při vstupu do manželství, mělo 22 % matek, v 16 % hrálo roli partnerovo neukončené manželství a v pouhých 11 % šlo o ukončení vztahu s otcem dítěte [c.d.: 61].

Váha odpovědí pro jednotlivé ženy se opět lišila v závislosti na výši dosaženého vzdělání. Vysokoškolačky častěji uváděly, že manželství je pro ně nepotřebnou formalitou a že v něm nenacházejí výhody, dále se obávaly, že by při uzavření manželství přišly o svoji svobodu a nezávislost. U žen, které dosáhly nižšího než vysokoškolského vzdělání, se objevovala častěji odpověď, že manželství neuzavřely z důvodu nesouhlasu ze strany jejich partnera [Hamplová 2007: 61].

Podle šetření výzkumu SEPM žilo v době porodu s otcem svého dítěte v nesezdané kohabitaci 51 % žen a 49 % matek žilo samo bez partnera. Ženy, které žily v nesezdané kohabitaci s partnerem, uváděly jako hlavní důvody neuzavření sňatku stejné odpovědi jako vysokoškolačky, tzn. manželství je nepotřebná formalita, kterou jako instituci neuznávají a dále přiznaly, že sňatek by pro ně nebyl ničím výhodný. Matky, které žily v době porodu samy, se přikláněly k výrokům, že se svatbou nesouhlasil jejich partner, který často setrval ještě v předchozím manželství, že jejich vztah nebyl jistý do budoucna nebo byl vztah skončen ještě před porodem. V jediném bodě se shodovaly matky z nesezdaného soužití i osamělé matky a sice v obavě, že by mohly ztratit nezávislost při vstupu do manželství [ibid].

Podle zmíněných odpovědí a důvodů, proč ženy nevstoupily do manželství, byly vymezeny tři typy motivací neprovdaných matek:

- **„Nedobrovolně svobodné“ matky**

Již z názvu cítíme, že matky by rády uzavřely sňatek, ale bránil jim v tom nesouhlas jejich partnera. Vztah s otcem dítěte se nejevil jako funkční a stabilní, tudíž ani jistý do budoucna. Ženy nesouhlasily s výrokem, že by manželství představovalo instituci, která je pro ně zbytečná. Neviděly žádné výhody zůstat svobodnou matkou. Každá pátá dotázaná matka odpovídala, že se nevdala před porodem svého prvního dítěte, protože neměla za koho. Skoro tři čtvrtiny matek této skupiny tvoří ženy, které v době porodu nežily v kohabitaci s otcem dítěte. V této skupině najdeme nejmladší matky, dítě prvního pořadí rodily v průměrném věku 22,6 let. Vysokoškolačky zastupují nedobrovolně svobodné matky nejméně, naopak ženy se základním vzděláním činí nejvyšší podíl. Nedobrovolně svobodné matky zaujímaly 30 % z celkového počtu dotázaných.

- **Liberální svobodné matky**

Skupinu tvoří 33 % dotázaných matek. Zajímavé je, že kolem 67 % žen z této příslušné skupiny žilo v době porodu s otcem svého dítěte v nesezdaném soužití. Výrazně se od obou skupin odlišuje popřením důvodu, že by jejich partner nechtěl uzavřít manželství. S touto skutečností korespondoval i jejich názor, že manželství je pro ně samotné nedůležitou institucí. Přednost nesezdané kohabitace před manželstvím nesouvisela s finančními výhodami svobodného mateřství. Liberální svobodné matky rodily své první dítě jako nejstarší, průměrný věk činil 24,5 roků. Vysokoškolačky jsou zde v porovnání s ostatními dvěma skupinami zastoupeny nejčastěji. Nejčastěji se u liberálních svobodných matek jednalo o ženy, které měly střední vzdělání s maturitou.

- **Pragmatické svobodné matky**

Pro příslušnice této skupiny je charakteristické, že mají společné určité důvody jako obě předchozí skupiny. Matky vnímají svůj vztah s partnerem jako nejistý a nestabilní. Otcové jejich dětí nemají zájem uzavřít manželství. Ženy samy z vlastní iniciativy dospívají k ukončení vztahu. Ženy navíc definují manželství jako zbytečnou instituci a přiznávají, že status svobodné matky jim přinese více výhod. Navzdory všemu žilo v nesezdaném soužití 59 % neprovdaných matek z této skupiny. Ženy se také obávaly ztráty svobody. Pragmatické svobodné matky rodily své dítě prvního pořadí v průměru ve 23,6 letech. Nejčastěji se jednalo o ženy se středním vzděláním bez maturity. Celkově představují pragmatické svobodné matky 37 % dotázaných [Hamplová 2007: 62-67].

Ze všech zmíněných skupin svobodných matek vstoupilo 29 % žen do manželství do devíti let od narození dítěte prvního pořadí. Do manželství po prvním porodu nejrychleji vstupovaly liberální svobodné matky, jako druhé uzavíraly sňatek pragmatické svobodné matky. Rozhodující faktor pro uzavření legitimního manželství bylo nepochybně soužití s partnerem v nesezdané kohabitaci již v době porodu dítěte. Sňatky nedobrovolně svobodných matek byly do doby devíti let od porodu prvního dítěte nejméně čtené, jelikož tyto matky nežily ani v době porodu s otcem svého dítěte [c.d.: 70-71].

7. PŘEHLED VÝZKUMŮ ZAMĚŘUJÍCÍCH SE NA PROBLEMATIKU PARTNERSKÉHO USPOŘÁDÁNÍ MLADÝCH LIDÍ

Výzkumy demografického chování se u nás těší dlouholeté tradici. První empirické šetření na našem území bylo provedeno Státním statistickým úřadem roku 1956. V tehdejší době byl kladen největší důraz na otázky ohledně plánované budoucí rodiny mladých lidí a předpokládaného počtu dětí. Na vzestupu byly otázky týkající se názorů na umělé přerušování těhotenství a s tím související postoj k antikoncepci a dalším metodám, jak se bránit otěhotnění. Průzkumy primárně zjišťovaly, jaká je reálná situace v rodinách s dětmi. Často byla soustředěna pozornost na bytovou a příjmovou situaci rodiny, na zaměstnanost ženy a na děti a péči o ně v předškolních a školních zařízeních. Výzkumy a jejich výsledky měly přispět k lepší situaci žen s dětmi v jejich zaměstnání, rodině i společnosti a k vzestupu celého populačního vývoje [Fialová 2000: 7-8].

V šetřeních provedených po revoluci dochází k zásadnímu převratu v typu otázek, které jsou kladeny. Otázky již nezjišťují, jak velkou rodinu pár plánuje, ale zda ji vůbec plánuje. Do konce 80. let se u nás ženil a vdával téměř každý, proto nebylo třeba zjišťovat, uvažuje-li někdo o uzavření manželství. V 90. letech sňatečnost prudce klesá a vedle legitimního manželství existuje celá řada jiných alternativ. Výzkumy se snaží odhalit faktory, které muže a ženy ovlivňují při výběru jejich partnerského způsobu života, tedy jejich sňatkové chování. Průzkumy chtějí zjistit celkové populační klima ve společnosti. Právě populační klima indikuje hodnotu dítěte pro rodiče i společnost, ukazuje touhu rodičů mít děti [c.d.: 8].

V roce 1993 proběhlo pod vedením Českého statistického úřadu *Šetření reprodukce a zdraví žen*, které bylo orientováno na rodinné chování. O rok později uskutečnil Sociologický ústav AV ČR dva výzkumy zabývající se problematikou manželství a rodičovství. Jednalo se o mezinárodní výzkum *International Social Survey Programme* (ISSP 1994) a výzkum *Rodina 94*, ve kterém pokračoval výzkum *Rodina 96*. V roce 1996 proběhly výzkumy *Populační klima 1996* a *Formy rodinného života mladé generace 1996* organizované Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí. Výzkumy zjišťovaly finanční situaci a materiální podmínky mladých svobodných lidí a mladých rodin. O rok později zkoumalo šetření *Mladá generace 1997* demografické chování mladých lidí, kteří by mohli eventuálně preferovat nové trendy ve sňatkovém chování. Ve stejném roce se Český statistický úřad připojil k mezinárodnímu projektu

Šetření rodiny a reprodukce (Family and Fertility Surveys). V roce 2002 byl znovu proveden modul *ISSP Rodina a gender role 2002*. Na demografické chování se kromě jiného zaměřily i výzkumy *Evropská studie hodnot* z roku 1991 a 1999 [Hamplová 2003: 5-6]. V roce 2002 proběhlo pod záštitou Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí empirické šetření *Biografický výzkum mladé generace 2002* a o rok později *Bydlení mladé generace 2003*. Roku 2005 byl dokončen výzkum *Singles a jejich vztahy; kvalitativní pohled na nesezdané a nekohabituující jednotlivce v České republice*. V rámci projektu European Social Survey (ESS) vzniklo šetření *Životní spokojenost, štěstí a rodinný stav v 21 evropských zemích*.

Z uvedených výzkumů bude analyzováno jen několik vybraných, které se především věnují nesezdanému soužití a manželství a které se ptají na názory a postoje respondentů k dané tématice. Každé šetření samozřejmě zahrnuje několik tématických okruhů, pro náš účel postačí rozebrat jen některé z nich. Cílem sekundární analýzy průzkumů bude určit, jakou roli hraje kohabitace v životě mladých lidí a pokusit se dospět k závěru, zda preferuje česká populace kohabitaci před manželstvím nebo naopak. Sekundární analýza výzkumů bude provedena u šetření *ISSP Rodina a gender role* (1994 a 2002), *Mladá generace 1997*, *Rodina 2001*, *Biografický výzkum mladé generace 2002*, *Singles a jejich vztahy; kvalitativní pohled na nesezdané a nekohabituující jednotlivce v České republice*.

7.1 ISSP Rodina a gender role (1994 a 2002)

Šetření *Rodina a gender role* se v rámci programu ISSP (International Social Survey Program) uskutečnilo v České republice již dvakrát, a to v roce 1994 a 2002. Mezinárodní projekt ISSP vzniklý v 80. letech zahrnuje v současnosti čtyřicet institucí z různých států. U nás činnost programu ISSP koordinuje Sociologický ústav AV ČR. V roce 2002 zahrnoval projekt ISSP dvacet tři evropských zemí. Nás budou především zajímat údaje vypovídající o České republice. Šetření je zaměřené na rodinu a genderové role, zjišťuje postoje respondentů k rodičovství, nesezdanému soužití a manželství. V roce 1994 bylo dotázáno 1024 respondentů a sběr dat byl proveden agenturou Universitas. V roce 2002 činil výběrový soubor 1289 dotázaných a data byla sebrána na základě vícestupňového náhodného výběru agenturou SC&C [Chaloupková, Šalamounová 2004: 12]. Respondentům bylo nabídnuto devět výroků, kterým měli přiřadit míru důležitosti. Dotazovaní sdělovali svůj obecný postoj. Nemusí to nutně znamenat, že by žili stejným způsobem.

Za oba roky se nezměnil názor respondentů, že je v pořádku, když se dva lidé nechystají uzavřít legitimní manželství. Nesezdané soužití bez plánované svatby toleruje přes padesát procent respondentů. V roce 2002 se lehce liberalizoval názor, že by spolu lidé měli zkusit žít, než uzavřou sňatek. Tento postoj sdílely téměř tři čtvrtiny dotazovaných. Čtyři z deseti respondentů se domnívali, že dítě může být stejně dobře vychováno jedním rodičem jako oběma společně. Tolerance stejného názoru v roce 2002 roste o 14 % oproti předešlému šetření z roku 1994. Mínění respondentů, že by lidé měli uzavřít sňatek, pokud touží mít děti, kleslo z téměř 70 % na necelých 60 %. Z toho můžeme usuzovat, že lidé přistupují benevolentněji k dětem narozeným mimo manželství. Rozvod jako nejlepší řešení bezvýchodné situace volila po oba roky šetření přes polovina respondentů. Tvrzení, že ženatí muži a vdané ženy jsou spokojenější než svobodní, volilo přes 40 % dotazovaných. Nejméně byl podpořen výrok, že je lepší špatné manželství než žádné. Tento názor poklesl oproti roku 1994 o 10 % [Chaloupková, Šalamounová 2004: 20-21].

V závislosti na vzdělání respondentů dochází k signifikantním rozdílům v přiřazování důležitosti jednotlivým výrokům. Lidé se základním vzděláním v nejmenší míře označili za dobré, aby spolu pár žil ještě před sňatkem. Naopak největší váhu mu přisoudili respondenti se středním vzděláním, a to ve více než 80 % případů. Stejně odmítavě se respondenti se základním vzděláním stavěli k názoru, že je v pořádku, aby lidé neplánovali sňatek a přitom spolu žili. Nejtolerantnější postoj měli vysokoškoláci, kteří s tímto výrokem souhlasili v necelých 70 %. Opět se vyděluje skupina lidí se základním vzděláním při pohledu na nemanželské děti. Dotazování s nejnižším vzděláním se v největší míře domnívali, že lidé, kteří chtějí dítě, by měli uzavřít legitimní manželství. Liberálnějšími oponenty byli vysokoškoláci, kteří podobně nahlíželi také na tvrzení, že jeden rodič může vychovat dítě stejně dobře jako oba rodičové.

Z hlediska pohlaví se respondenti rozcházel jen v názoru, že by jeden rodič mohl vychovat dítě stejně dobře jako oba. Ženy zastávaly tento postoj necelými 50 % a muži souhlasili jen v přibližně 32 % případů. Vliv věkového rozdílu se projevil hlavně u starších respondentů (nad 50 let), kteří podporovali výroky o manželství a narození dítěte do manželského svazku a naopak odmítali alternativní formy soužití. Zkrátka starší generace zastávala konzervativnější názory. Mladí lidé (18-29 let) a lidé ve středním věku (30-49 let) se názorově spíše shodovali a jejich odpovědi byly liberálnější. Mladí respondenti nejméně ze všech podporovali výrok, že lidé v manželství jsou spokojenější než svobodní jedinci [c.d.: 21-25].

7.2 Mladá generace 1997

Předmětem šetření bylo reprodukční a rodinné chování svobodných mladých lidí. Výzkum zjišťoval postoje respondentů k manželství, rodičovství a preferovanému způsobu života. Jednoduše řečeno bylo zkoumáno demografické chování mladých svobodných lidí. Terénní sběr dat probíhal na území České republiky od října do prosince roku 1997 a byl proveden agenturou STEM. Zvolenou metodou sběru dat byly standardizované rozhovory. Cílovou populaci tvořili svobodní lidé ve věku 18-30 let. Respondenti byli vybráni na základě kvótního výběru. Kvótní parametry byly určeny následovně: věk, vzdělání, region, velikost obce. Výběrový soubor čítal 1294 respondentů, 632 mužů a 662 žen [Fialová 2000: 27-28].

Respondentům byly nabídnuty 4 varianty partnerského soužití: a) žít bez stálého partnera, b) žít se stálým partnerem, ale bez sňatku, c) žít s partnerem v nesezdaném soužití a později s ním vstoupit do manželství, d) uzavřít s partnerem přímý sňatek bez předchozího soužití. Data šetření ukazují, že žít bez stálého partnera chtějí jen 2,2 % respondentů. Přání žít s partnerem v nesezdaném soužití, které nebude pokračovat manželstvím, vyslovilo 9 % dotázaných. Téměř 70 % mladých lidí chce s partnerem uzavřít sňatek, ale po předchozím soužití na zkoušku. Přímý sňatek toužilo uzavřít 20 % svobodných jedinců. Z výzkumu vyplývá, že kolem 90 % mladých lidí plánuje uzavřít legitimní manželství, přestože někteří z dotázaných až po nesezdané kohabitaci. Takto vysoký podíl svědčí o tom, že nelze čekat, že se „nesezdané soužití výrazněji rozšíří a stane se rovnocenné manželství. Nesezdané soužití mladí lidé chápou spíše jako přechodný stav ‚chození‘ před manželstvím a celoživotní nesezdané manželství nepředstavuje příliš rozšířený ideál“ [c.d.: 68; uvozovky v originále]. Výrazný podíl respondentů preferující sňatek po předchozím nesezdaném soužití dokazuje, že se transformuje tradiční model, kdy lidé byli zvyklí nejprve vstoupit do manželství a teprve potom spolu bydlet. V dnešní době jsou kroky opačné a impulzem ke vstupu do manželského svazku je často těhotenství partnerky [c.d.: 68-69].

Lidé, kteří volili přímé manželství, byli především ovlivněni vírou. Jedinci, kteří upřednostňovali obě formy nesezdané kohabitace, měli vidinu snadného rozchodu. Ti, co volili možnost soužití s partnerem bez budoucího sňatku, pozitivně vnímali pocit svobody, který jim tento vztah poskytoval. Mladí lidé, kteří zvolili nesezdané soužití, doufali, že si vyzkouší stabilitu jejich vztahu pro budoucí manželský svazek. Manželství zůstává pro mladou generaci stále preferovanou variantou partnerského uspořádání.

Naprostá většina dotazovaných by uzavřela sňatek z lásky a stavěla se proti manželství z rozumu. Názory mužů a žen na preferovaný způsob života se téměř nerozcházel. Ve výběru varianty hrála roli jen náboženská víra respondenta a do jisté míry prostředí, kde vyrůstal. Pokud respondent žil v harmonickém svazku svých rodičů, měl větší pravděpodobnost uzavřít v dospělosti sňatek. Podle výsledků šetření není kohabitace u mladých lidí tak masově rozšířená, aby mohla být považována „za významnějšího konkurenta manželství“ [Fialová 2000: 70]. Ve výzkumu přibližně polovina mužů i žen souhlasila s tvrzením, že je v pořádku, když spolu lidé žijí a nehodlají uzavřít sňatek, dokonce jedna čtvrtina respondentů vyjádřila nepochybný souhlas. Krátkému soužití před legitimním manželstvím dalo svůj souhlas 80 % dotázaných a jen 4 % respondentů nesouhlasila. Opět nesouhlas korespondoval s náboženským přesvědčením. U svobodných jedinců bylo zjištěno nesezdané soužití v 15 % u žen a ve 12 % u mužů. Kohabitace je více přítomná u respondentů v nejstarší věkové kategorii, protože častěji měli stálého partnera. Tři čtvrtiny jedinců žijících v kohabitaci se vyjádřily, že hodlají jednou se svým partnerem vstoupit do manželství. Na druhou stranu bylo po podrobnějším prozkoumání dokázáno, že mnohem větší váhu než soužití s partnerem hraje doba jejich známosti [c.d.:122-128]. **„Nedá se tedy říci, že by v nesezdaném soužití byly partnerské vztahy ‚vážnější‘ než u párů, které spolu společně nežijí“** [c.d.: 129; uvozovky a zvýrazněno v originále]. Můžeme předpokládat, že v případě možnosti společného bydlení by se nesezdaná kohabitace ještě rozrostla.

Otázky kladené ohledně dětí narozených mimo manželství se dočkaly konzervativních odpovědí. Mladí lidé se v 80 % domnívali, že páry, které se chystají mít spolu dítě, by měly uzavřít sňatek. Manželství je považováno za nejvhodnější prostředí pro výchovu dětí. Očekávalo se, že vysokoškoláci budou nositeli liberálních postojů k mimomanželské plodnosti, ale toto očekávání bylo mylné. Projevil se pouze rozdíl mezi muži a ženami. Ženy více podporovaly možnost, že by dítě mohlo být vychováváno samotnou ženou bez otce. Nejenže byly ženy tolerantnější ke zmíněné variantě výchovy, ale téměř 50 % z nich si umělo představit sebe jako svobodnou matku [c.d.: 86-87].

Průzkum Mladá generace došel k závěru, že nesezdané soužití není zcela marginální záležitostí, ale také „není mladými lidmi chápáno jako náhražka manželství – vážného, závazného a právně zakotveného vztahu – **ale jako způsob chození v období poznávání, zkoušení, testování partnera**, zda je pro manželství ‚vhodný‘. Nesezdané soužití se tak stává společností (a také rodiči) tolerovanou formou předmanželského stadia života“ [c.d.: 132; uvozovky a zvýrazněno v originále].

7.3 Rodina 2001

Cílem šetření Rodina 2001 bylo zjistit postoje respondentů k rodině, manželství a nesezdanému soužití. Respondentům byly kladeny otázky na hodnotu rodiny. Sběr dat provedla agentura STEM v červnu roku 2001 na území České republiky. Cílovou populací byli respondenti starší 18-ti let, kteří byli vybráni na základě kvótního výběru. Výběrový soubor zahrnoval celkem 1257 dotazovaných, z toho 326 osob ve věku do 30 let. Zvolenou metodou sběru dat byly standardizované rozhovory. Ze zmíněných 326 respondentů do 30 let žilo 116 z nich v manželství, 40 lidí v nesezdaném soužití, 103 dotazovaných sice mělo partnera, ale nežilo s ním a 67 osob partnera nemělo nebo se nevyjádřilo ke své rodinné situaci [Palonciová 2003: 4-5].

Ženy i muži shodně deklarovali svůj názor, že nejdůležitější v životě je mít spolehlivého partnera a žít ve spokojeném manželství. Muži na další příčku kladli úspěšnou kariéru a materiální zabezpečení a ženy si přály možnost mít dítě a vychovávat ho. Postoje signalizují, že manželství si nadále udrželo důležitou roli v životě mladých lidí. Dokonce se příliš nemění stereotypní rozdělení rolí, kde muž žije v domácnosti a žena se stará o emocionální a harmonické zázemí rodiny. Lidé s vysokoškolským vzděláním a maturitou preferovali vzdělání a úspěšné zaměstnání před rodinou. Podle jejich deklarovaných postojů k manželství a rodině se pravděpodobně jedná o oddálení než o odmítnutí sňatku a založení rodiny. Přibližně tři čtvrtiny respondentů vyjádřily liberální názor, že se děti nemusí rodit do úplných rodin nebo do manželství a že lidé mohou žít v kohabitaci, přestože neplánují sňatek. Pokud bychom zmínily názory celé cílové populace, lišily by se v závislosti na věku. Nejstarší generace odmítala kohabitaci všeobecně. Střední a mladá generace tolerovala všechny formy nesezdaného soužití. Z výzkumu také vyplývá, že mladí lidé jsou tolerantní k soužití dvou osob stejného pohlaví. Více než polovina respondentů zastávala názor, že tito lidé by měli mít možnost spolu žít jako manželé a 30 % dotazovaných se domnívalo, že by jim mělo být umožněno vychovávat děti [c.d.: 6-10].

Porovnáme-li názory na manželství a kohabitaci s výzkumy provedenými v 90. letech (např. Mladá generace 1997), zjistíme, že postoje respondentů se podobají a jsou velice liberální. Nesezdané soužití je pro mladou generaci dobrou zkušeností, kterou by chtěla zakusit před svatbou. Jako trvalou formu soužití by ale většina respondentů opět volila manželství.

7.4 Biografický výzkum mladé generace 2002

Průzkum provedl Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. Šetření proběhlo v prvním pololetí roku 2002 v České republice, konkrétně v Praze, jižních a severních Čechách. Dotazováno bylo 895 osob ve věku 25-34 let. Výběr respondentů byl proveden na základě kvótního výběru podle regionu, velikosti obce, pohlaví, věku a vzdělání. Primárním cílem výzkumu bylo vystihnout životní dráhu mladé generace, zasadit některé životní situace do jiného kontextu. Pro získání dat byla použita tzv. biografická metoda. „Její inovací je překonání základních hypotéz klasické demografie [...] bez vlivu ostatních životních událostí. [...] Nevýhodou této metody je charakter potřebných dat, neboť pro analýzu je důležité znát alespoň přibližně datum [...] jednotlivých událostí, jejichž interakce a posloupnost chceme sledovat“ [Palonciová 2002: 4].

V době výzkumu žilo 262 respondentů bez partnera, 121 s partnerem, 175 v kohabitaci a 337 v manželském svazku. Stejně jako v předchozích výzkumech projeví respondentí tolerantní postoj k nesezdanému soužití. Celkem odmítlo kohabitaci 8 % respondentů. Netolerance pramenila z náboženské víry dotazovaných. S rostoucím stupněm vzdělání se zvyšovala i míra benevolence k nesezdaným párům. Více než polovina respondentů se domnívala, že by kohabitace měla skončit sňatkem. Necelých 40 % zastávalo názor, že nesezdané soužití může nahradit manželství, přitom muži častěji než ženy. Pokud by respondenti rozhodovali o svém životě, tři čtvrtiny z nich by si přály žít v manželství. Z 85 % případů, ve kterých by respondenti nejprve chtěli žít s partnerem v kohabitaci, lépe ho poznat a poté vstoupit do manželství, vyplývá, že je opět chápáno nesezdané soužití jako přechodná fáze. Konzervativní postoj také projevila mladá generace k nemanželské plodnosti. Dvě třetiny se domnívaly, že by se děti měly rodit do manželství [c.d.: 8-9].

Šetření se pokusilo navázat na výzkumy provedené v 90. letech 20. století (např. Formy rodinného života mladé generace 1996, Populační klima 1996, Mladá generace 1997). Podobně jako ve výzkumech z 90. let se potvrdily konzistentní názory mladých lidí na manželství a rodinu. Přestože sňatečnost klesá, mladá generace s největší pravděpodobností bude usilovat o tradiční partnerské uspořádání ve svém životě a bude chtít nesezdané soužití legalizovat [c.d.: 12].

7.5 Singles a jejich vztahy; kvalitativní pohled na nesezdané a nekohabituující jednotlivce v České republice

Kvalitativní výzkum byl zacílen na dosud nesezdané osoby, které jsou finančně samostatné a žijí bez partnera. Předmětem šetření bylo zjistit životní strategie těchto respondentů jako představitelů změn v demografickém chování po roce 1989. Kvalitativní výzkum byl proveden metodou polostandardizovaných rozhovorů a jejich následné analýzy a byl uskutečněn v souladu se zakotvenou teorií. Šetření zahrnovalo 38 hloubkových rozhovorů, které trvaly 45-100 minut. Komunikační partneři náleželi do věkové kategorie 23-32 let. Respondenti byli nalezeni prostřednictvím internetových seznamek, přes výzkumníkovy přátele nebo kolegy, v kavárnách a restauracích, ve kterých byly rozhovory prováděny, z okolí komunikačního partnera, popřípadě mezi náhodně oslovenými přítomnými a v neposlední řadě na základě kontaktu přes dřívější komunikační partnery/partnerky. Rozhovory vedl autor osobně s komunikačními partnery podle připraveného scénáře. Sběr dat byl ukončen, když se začaly projevovat známky saturace, tzn. sebrané motivy výpovědí konverzačních partnerů se začaly opakovat. Výzkum probíhal od roku 2003 do roku 2005 [Tomášek 2006: 85-86].

Komunikační partneři se shodovali, že pro začátek rodinného života je nejdůležitější mít finanční prostředky, aby mohli zajistit své děti. Souhlasili, že spokojené manželství a klidné rodinné zázemí umožňuje jedincům podávat lepší pracovní výkony. Zároveň právě pracovní nasazení a budování kariéry jsou bariérami, které brání mladým lidem najít si dlouhodobý a stabilní vztah. Respondenti si také uvědomovali svobodu, kterou nabyli po roce 1989. Jedna z komunikačních partnerek ji dokonce chápala negativně, jelikož díky celkovému rozvolnění a individualismu se obtížněji udržují vztahy. Jiní konverzační partneři vítali změny po roce 1989 a využili jich ke své emancipaci. Takoví komunikační partneři hledají někoho sobě rovného a samostatného, což může být časově i psychicky náročné. Dalším z důvodů, proč se může období singlovství prodlužovat, je neschopnost jedinců s někým sdílet společnou domácnost. [c.d.: 87-93].

Respondenti připustili, že mají potřebu svou samotu řešit a často ji potlačují prací a že někteří z nich by rádi vyměnili dlouhé období svobody za vztah s partnerem. Během prvního roku výzkumu vyšlo najevo, že 10 z 25 komunikačních partnerů udržuje často dlouhodobý vztah, ale sami respondenti se označují za single.

Sám autor se na základě zjištění této skutečnosti pokusil vymezit kategorie alternativních vztahů, které respondenti udržovali.

1. *Ženatí / vdané milenci a milenky* – jedná se o osoby, které udržují vztahy s ženatými muži/ vdanými ženami i řadu let, protože prioritou je jejich kariéra a vztahy na této úrovni jim umožňují soustředit se především na sebe a pracovní postup.
2. *„Víkendové manželství“* – přibližuje se alternativnímu uspořádání „living apart together“, tj. „odděleně, ale spolu“, kdy lidé spolu tráví několik dní v týdnu ve společné domácnosti, ale k úniku ke svobodě jim slouží jejich vlastní byt.
3. *Vztahy na dálku a „nárazovky“* – liší se od předchozí kategorie stále trvajících nebo alespoň prodlužujících se romantickou fází ve vztahu a často se jedná o otevřený vztah, kdy si partneři navzájem poskytují svobodu.
4. *Otevřené vztahy* – jsou definovány mezi partnery buď hned od prvopočátku jako otevřené nebo během vztahu po určitých neshodách.
5. *„Přítel / kyně do nepohody“* – jedná se často o dlouholeté přátele, kteří si rozumějí, ale neplánují společnou budoucnost, příležitostně udržují sexuální vztah.
6. *„Hra na dokazování si“* – jedinec má potřebu cítit, že by mohl v případě zájmu bezproblémově navázat vztah. Kategorie by mohla být definována jako jeden ze znaků singlovství, kdy lidé nestojí o stabilní vztah, ale dokazují si, že by ho mohli navázat [Tomášek 2006: 95-99].

Během šetření byla odkryta skutečnost, že singles, tj. lidé bez partnera, udržují často dlouhodobý vztah. Provedené hloubkové rozhovory s 38 komunikačními partnery směřují k podobným závěrům jako předchozí uvedené výzkumy. Konverzační partneři deklarují, že v několika příštích letech plánují uzavřít manželství a založit rodinu. Již na začátku kvalitativního výzkumu bylo uvedeno, že rodinu odkládají kvůli finančním nedostatkům. Opět můžeme říci, že se pravděpodobně nejedná o odmítání manželství, ale o odkládání sňatků do vyššího věku [c.d.: 100-101].

7.6 Shrnutí sekundární analýzy výzkumů

Cílem sekundární analýzy vybraných výzkumů bylo definovat roli kohabitanace v životě mladých lidí a určit, zda je konkurencí instituci manželství. V každém šetření vyjádřili respondenti tolerantní názor vůči nesezdanému soužití jako předstupeň manželství, ale také souhlasili s nesezdanou kohabitací bez vyhlídek na svatbu. Ovšem neshodoval se jejich obecný postoj s osobními preferencemi. Manželství představuje pro většinu populace stále upřednostňovaný způsob jejich partnerského života. Podobné názorové shody dospěli respondenti v otázce nemanželských dětí. Nesezdané soužití bylo liberalizováno jako prostor, kam se mohou rodit děti. Přesto většinová část populace považuje manželství za nenahraditelné prostředí pro výchovu dítěte a domnívá se, že lidé, kteří plánují dítě, by měli uzavřít sňatek. Nesezdané soužití není potřeba vnímat jako významného konkurenta manželství, protože mladí lidé považují kohabitaci za dobrou zkušenost a přechodný stav před uzavřením manželského svazku. Muži i ženy ve výzkumech kladli největší důraz na rodinné hodnoty. Dokonce i singles, kteří žijí především pro svůj pracovní postup a zakládají si na svobodném způsobu života, plánují v budoucnosti vstoupit do manželství a mít rodinu.

Zda lidé opravdu naplní své postoje a plány, se ukáže časem, ale můžeme říci, že manželství si nadále udrželo status nejpreferovanějšího způsobu partnerského a rodinného soužití.

8. POHLED MLADÝCH LIDÍ NA NESEZDANÁ SOUŽITÍ A NA MANŽELSTVÍ – VLASTNÍ VÝZKUM

Nesezdané soužití je zajímavým fenoménem dnešní doby. Každý výzkum zkoumající demografické nebo sňatkové chování mladých lidí se ptá na jejich názory nebo reálné chování v oblasti partnerského uspořádání. Výzkum v rámci této práce položil respondentům také otázky týkající se jejich pohledu na „ideální“ partnerské uspořádání a další otázky týkající se kohabitace a manželství.

8.1 Cíl a předmět výzkumu

Předmětem šetření jsou postoje mladých lidí k netradičnímu nesezdanému soužití a tradičnímu manželskému svazku. Cílem výzkumu je stanovit, jak na kohabitaci respondenti nahlízejí a jak k ní sami přistupují. Úkolem je zjistit, jestli mladí lidé stále definují manželství jako nejsprávnější partnerské uspořádání a nesezdané soužití je pro ně jen přechodným stavem do tohoto legitimního svazku. Průzkum bude komparovat názory studentů střední školy a studentů vysokých škol a pokusí se zjistit, zda se rozcházejí obecné postoje respondentů k partnerskému uspořádání a jejich osobní preference v životě.

8.2 Přehled hypotéz

H1: Uzavírání sňatků je ovlivněno rodinným prostředím, ve kterém jedinec vyrůstal.

H1a: Jedinci, jejichž rodiče se rozvedli, by častěji upřednostňovali před uzavřením sňatku nesezdané soužití.

H2: Mladí lidé tolerují nesezdané soužití, ale nepovažují ho za nejlepší alternativu pro svůj budoucí osobní život.

H2a: Mladí lidé stále považují manželství za nejsprávnější formu partnerského života.

H2b: Mladí lidé chápou nesezdané soužití jako přechod mezi chozením a manželstvím.

H3: Většina mladých lidí, kteří hodlají v budoucnu uzavřít sňatek, preferuje tzv. manželství na zkoušku.

H4: Pohlaví respondentů ovlivňuje jejich postoj k rození dětí mimo manželství.

H4a: Ženy kladou větší důraz, aby se dítě narodilo a bylo vychovááno v manželství nikoli v nesezdaném soužití.

8.3 Cílová populace

Objektem výzkumu jsou studenti posledního ročníku střední školy – Gymnázia Boženy Němcové v Hradci Králové, studenti posledních ročníků bakalářského studia a studenti magisterského studia vysokých škol z Hradce Králové, Brna, Olomouce a Prahy. Počet respondentů ze střední školy činí 100 studentů. Respondentů z vysokých škol je 115.

Výběr respondentů byl odlišný u studentů střední školy (gymnázia) a studentů vysoké školy. Na střední škole, kde byl výzkum prováděn, proběhla snaha o vyčerpávající šetření a dotazník vyplnili všichni přítomní studenti. U studentů vysokých škol byla použita metoda sněhové koule (snowball sampling). Sběr dat probíhal na gymnáziu v Hradci Králové a na vysokých školách v Hradci Králové, Brně, Olomouci a Praze.

8.4 Metodologie

Metodologie je založena na kvantitativním výzkumu, který se opírá o dotazníkové šetření. Výzkum byl proveden u studentů střední školy a u studentů vysokých škol prostřednictvím standardizovaných dotazníků.

Pro odstranění technických závad v elektronickém dotazníku nebo nesrozumitelně položené otázce byl proveden předvýzkum. Na základě odstranění drobných vad v předvýzkumu mohl být dotazník distribuován mezi studenty. Sběr dat trval přibližně měsíc a půl, probíhal od začátku prosince roku 2008 do poloviny ledna roku 2009.

U studentů gymnázia byla použita technika sběru dat Pen&Paper. Studentům byly rozdány papírové dotazníky na začátku hodiny po předchozí domluvě s vyučujícím a po rozhovoru s ředitelem. Studenti byli ubezpečeni o anonymitě i ryze výzkumných záměrech vyhodnocených výsledků, které poslouží mé bakalářské práci. Před začátkem

vyplňování dotazníků byli studenti seznámeni s předmětem a cílem výzkumu. Návratnost byla v tomto případě stoprocentní.

Studentům vysokých škol byly zprostředkovány dotazníky elektronickou formou. Elektronické dotazníky byly identické s papírovými dotazníky, jen byly upraveny do počítačové podoby. Dotazníky byly rozesílány studentům prostřednictvím elektronické pošty s prosbou o spolupráci a přeposlání emailu jejich dalším spolužákům a ti zase dalším spolužákům, ale v rámci uvedených měst. V zájmu anonymity byla vytvořena hromadná emailová schránka, odkud studenti mohli posílat vyplněné dotazníky. Některým studentům nevadilo, že nezůstanou v anonymitě a posílali vyplněný dotazník přímo ze svého osobního emailu. Díky dostupnosti internetu dnešních studentů i pohodlnosti a rychlosti moderní techniky bylo číslo vyplněných dotazníků poměrně vysoké. Vzhledem ke zvolené metodě sběru dat (snowball sampling) nezjistíme celkový počet oslovených studentů, tudíž nemůžeme mluvit o vysoké návratnosti ani o reprezentativnosti výzkumu.

Dotazník čítal 12 otázek, které měly formu uzavřených otázek, ale respondentům byl poskytnut prostor i pro jejich odlišné názory. Dotazník byl konstruován tak, aby nejprve zjistil základní údaje o respondentovi a záhy jeho postoj k nesezdanému soužití a manželství. Dále se snaží o porovnání obecného názoru respondenta na partnerské uspořádání a jeho osobních preferencí v životě.

Každá otázka je analyzována dle sebraných dat z dotazníků. Data byla pomocí kódů převedena do elektronické podoby a zpracována v programu Microsoft Office Excel. Hypotézy 1 a 4 jsou testovány podle testového kritéria chí kvadrát (χ^2) na hladině významnosti α : 0,05. „Tento test je platný pouze asymptoticky, proto ho můžeme použít pouze při dostatečném počtu pozorování. Všechny očekávané hodnoty by měly být větší než jedna. Jestliže se v některých políčkách vyskytnou nulové hodnoty, přejdeme k analýze odvozené tabulky vzniklé sloučením málo obsazených kategorií“ [Hendl 2004: 312]. Zbývající hypotézy jsou slovně vyhodnoceny na základě porovnání jednotlivých četností.

Testové kritérium (TK): $\chi^2 = \sum (\text{pozorované} - \text{očekávané})^2 / \text{očekávané}$

Stupeň volnosti: $v = (r - 1)(s - 1)$; kde r značí počet řádků a s počet sloupců v tabulce

8.5 Výsledky dotazníkového šetření

V 1. části jsou zjišťovány základní údaje o respondentech. Otázky č. 1-5 jsou kladené tak, aby na sebe navazovaly a respondenti nepostrádali pocit souvislosti. K otázkám zaměřeným na informace o respondentech se přímo neváží hypotézy, ale některé otázky poslouží při testování hypotéz pomocí testu chí kvadrátu.

Ve 2. části dotazníku jsou otázky zaměřeny na samotné postoje respondentů k nesezdanému soužití a manželství. Otázky č. 6, 7, a 8 jsou spíše zaměřeny na obecné názory dotázaných a zbylé otázky č. 9, 10, 11 a 12 se snaží zachytit osobní preference respondentů.

Hypotéza č. 1 (k hypotéze č. 1 se váže otázka č. 9)

Uzavírání sňatků je ovlivněno rodinným prostředím, ve kterém jedinec vyrůstal.

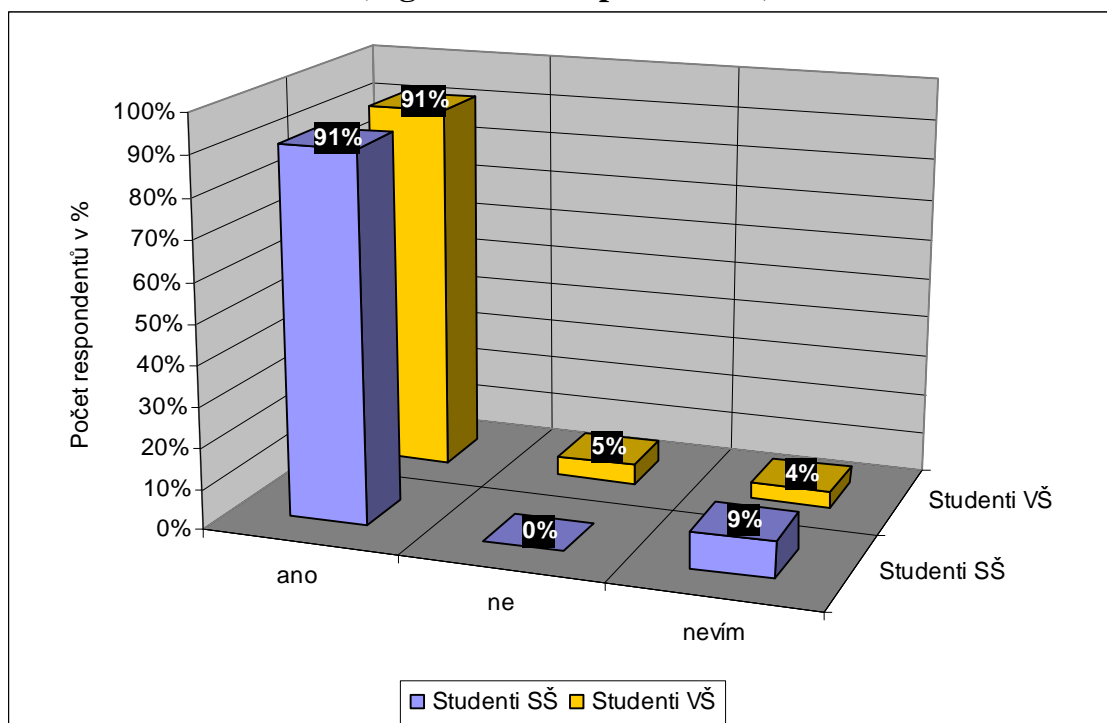
H1a: Jedinci, jejichž rodiče se rozvedli, by častěji upřednostňovali před uzavřením sňatku nesezdané soužití

Otázka č. 9 Chtěli byste se svým partnerem/kou nejprve žít, než se rozhodnete pro svatbu (registrované partnerství) ?

V 91 % případů všech respondentů byla zvolena odpověď, že by chtěli nejprve žít se svým partnerem v nesezdaném soužití a poté uzavřít sňatek. Pouze 3 % dotázaných by upřednostnila přímý vstup do manželství a 6 % studentů se vyjádřilo, že neví.

Na otázku odpovídali studenti obou škol podobně. Středoškoláci a vysokoškoláci shodně vyjádřili svůj souhlas po 91 %, že by před svatbou chtěli žít v nesezdaném soužití. Jediný významný rozdíl mezi studenty obou stupňů studované školy byl, že ze středoškoláků neoznačil variantu preferující přímý sňatek nikdo. V případě vysokoškoláků by sňatek bez předchozí kohabitanace uzavřelo 5 % studentů.

Graf č. 1 Přání společného bydlení s partnerem/kou před uzavřením sňatku (registrovaného partnerství)

Zdroj: Vlastní výzkum (2009).

Tabulka č. 1 Pozorované četnosti

Přednost	Rozvod rodičů		Marginální čet.
	ANO	NE	
Přímý sňatek ²	0	6	6
Kohabitace-sňatek	39	157	196
Marginální čet.	39	163	202

Zdroj: Vlastní výzkum (2009).

Tabulka č. 2 Očekávané četnosti

Přednost	Rozvod rodičů		Marginální čet.
	ANO	NE	
Přímý sňatek	1,16	4,84	6
Kohabitace-sňatek	37,84	158,16	196
Marginální čet.	39	163	202

Zdroj: Vlastní výzkum (2009).

² Vidíme, že přímý sňatek by nechtěl uzavřít vůbec nikdo z těch, kteří mají rozvedené rodiče. Pouze 6 jedinců, kteří nemají rozvedené rodiče, označili variantu přímého vstupu do manželství.

H0: Rozvod rodičů nesouvisí s kohabitací jejich dětí před uzavřením manželství.

H1: Rozvod rodičů souvisí s kohabitací jejich dětí před uzavřením manželství.

$$\alpha = 0,05$$

$$\chi^2 = \sum (\text{pozorované} - \text{očekávané})^2 / \text{očekávané}$$

$$\text{Kritická hodnota (KH)} = 3,84146$$

$$\text{Testové kritérium (TK)} = 1,485$$

$$\text{Stupně volnosti } v = (r - 1)(s - 1) = 1$$

$\text{KH} > \text{TK} (\chi^2) \rightarrow$ zamítáme H1 a **přijímáme H0**

Rozvod rodičů nesouvisí s kohabitací jejich dětí před manželstvím.

Hypotéza č. 1 testovaná na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ **nebyla podpořena.**

Především z důvodu, že počet respondentů, který by chtěl uzavřít přímý sňatek, byl velmi nízký. Uzavírání sňatků není ovlivněno rodinným prostředím, ve kterém jedinec vyrůstal. Nepotvrdilo se, že jedinci, jejichž rodiče se rozvedli, by častěji upřednostňovali před uzavřením sňatku nesezdané soužití.

Hypotéza č. 2 (k hypotéze č. 2 se váže otázka č. 7, č. 10 a č. 11)

Mladí lidé tolerují nesezdané soužití, ale nepovažují ho za nejlepší alternativu pro svůj budoucí osobní život.

H2a: Mladí lidé stále považují manželství za nejsprávnější formu partnerského života.

H2b: Mladí lidé chápou nesezdané soužití jako přechod mezi chozením a manželstvím.

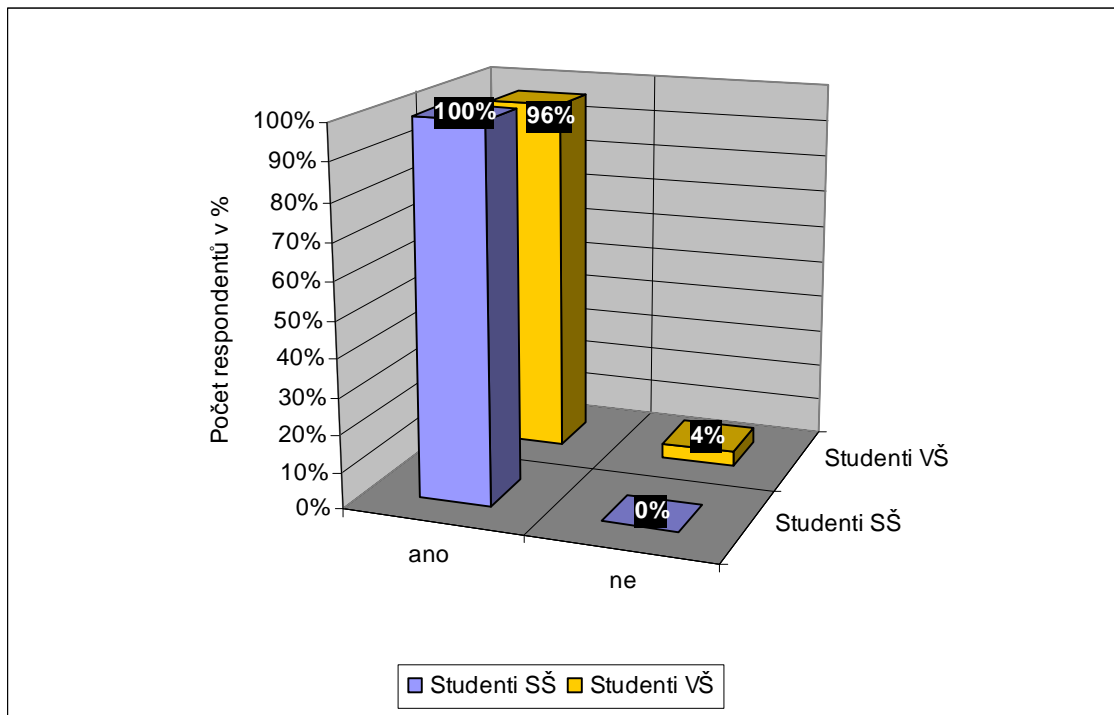
Otázka č. 7 Do jaké míry souhlasíte s následující výroky ?

a) *Je dobré, když lidé, kteří hodlají uzavřít sňatek, spolu nejprve žijí.*³

Hypotéza č. 2b byla podpořena. Mladí lidé chápou nesezdané soužití jako přechod mezi chozením a manželstvím, jelikož respondenti se v 98 % případů přikláněli k názoru, že by spolu pár měl žít, než se rozhodne pro svatbu. Pouze 2 % s tvrzením nesouhlasila.

³ Tvrzení bylo použito v šetření *Mladá generace 1997*, které provedl Sociologický ústav AV ČR.

Graf č. 2 Společná domácnost před plánovaným sňatkem

Zdroj: Vlastní výzkum (2009).

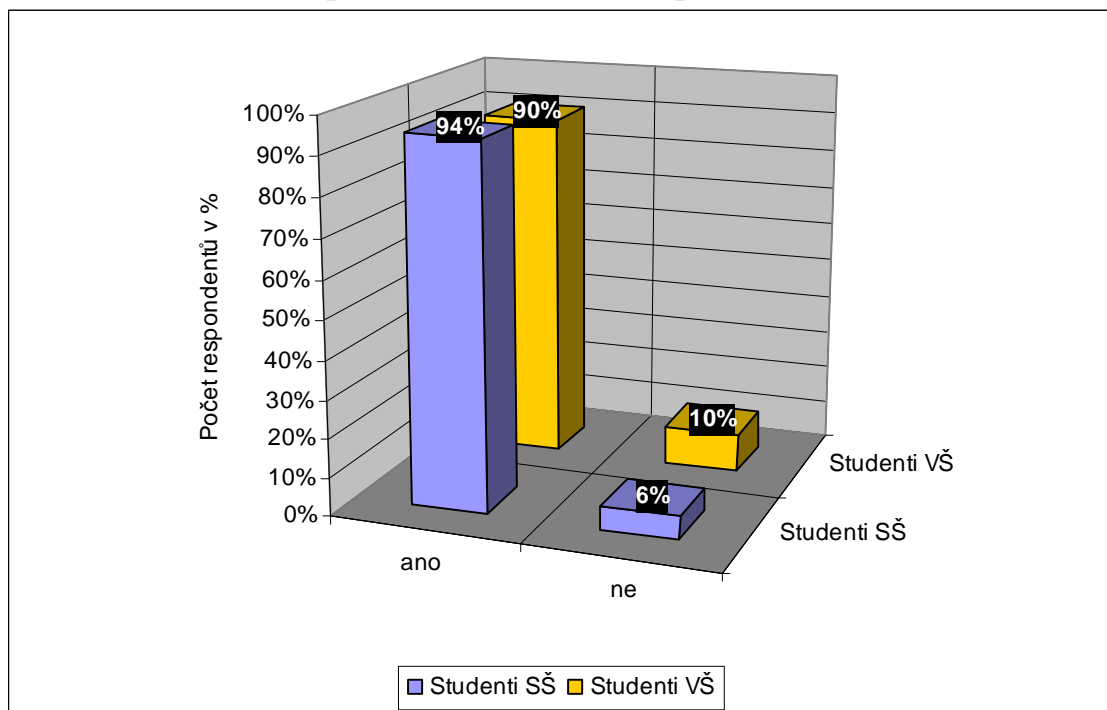
Respondentům byla poskytnula čtyřstupňová škála odpovědí (rozhodně souhlasím, spíše souhlasím, spíše nesouhlasím, rozhodně nesouhlasím). Po sloučení kategorií kladných odpovědí jsme dostali u středoškoláků souhlas s výrokem ve 100 % případů a v 96 % u studentů vysokých škol. Z grafu č. 2 je zřetelné, že mladí lidé jsou jednoznačně v souladu s výrokem, že je v pořádku, aby spolu pár žil, pokud se chystá uzavřít sňatek. Vysokoškoláci a středoškoláci sdílí stejný postoj. Nesezdané soužití je tolerováno a chápáno jako předstupeň manželství.

*b) Je v pořádku, když lidé žijí spolu, aniž by plánovali sňatek.*⁴

Hypotéza č. 2b nebyla podpořena, protože 92 % všech dotázaných se domnívalo, že je v pořádku, aby spolu pár žil, přestože neplánuje sňatek. Mladí lidé chápou nesezdané soužití jako přechod mezi chozením a manželstvím, ale akceptují ho také jako dlouhodobější alternativu. Jen 8 % studentů z obou stupňů škol nesouhlasilo, že je v pořádku, když se dva lidé nechystají vstoupit do manželství, a přesto spolu žijí v kohabitaci.

⁴ Tvrzení bylo použito v šetření *Mladá generace 1997*, které provedl Sociologický ústav AV ČR.

Graf č. 3 Společná domácnost bez plánovaného sňatku

Zdroj: Vlastní výzkum (2009).

Opět byly sloučeny kategorie rozhodně souhlasím, spíše souhlasím a kategorie rozhodně nesouhlasím a spíše nesouhlasím. 94 % studentů středních škol a 90 % vysokoškoláků nemělo vůči absenci sňatku v nesezdané kohabitaci žádné námítky. Naopak 10 % vysokoškoláků a 6 % středoškoláků s uvedeným výrokem nesouhlasilo. Bylo předpokládáno, že studenti, zastanou konzervativnější postoj a s tímto tvrzením nebudou jednoznačně souhlasit. Pravděpodobně jsou mladí lidé liberální i v případech nesezdané kohabitace jako celoživotní nebo alespoň dlouhodobé alternativy namísto manželství.

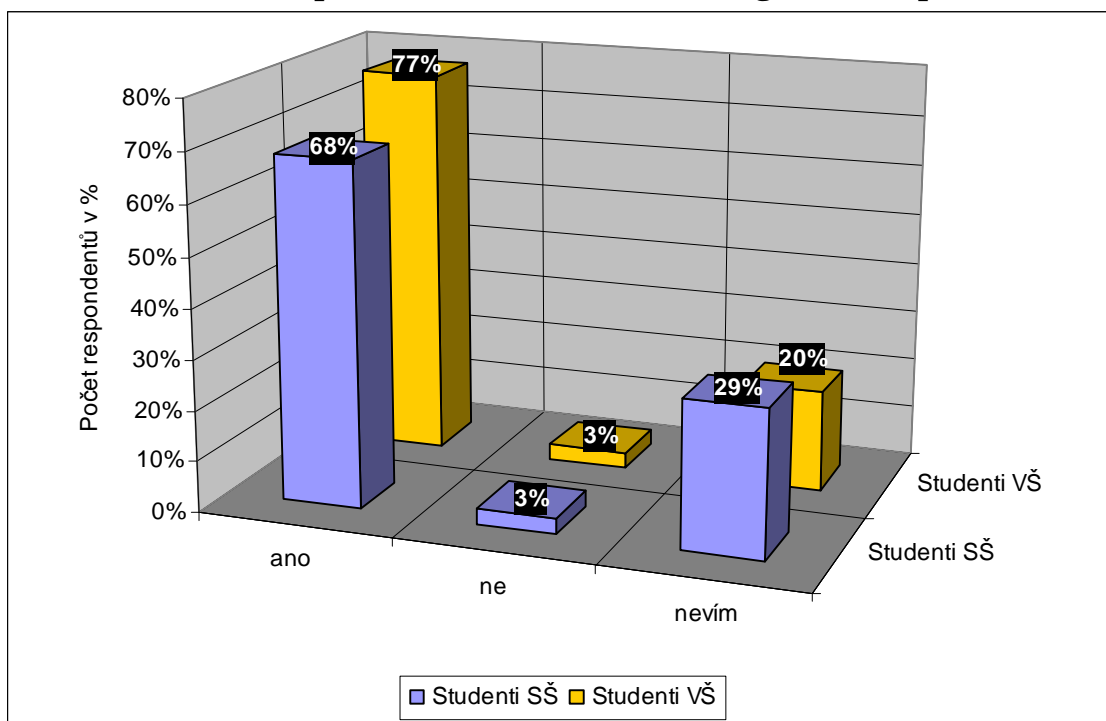
Hypotéza předpokládající, že mladí lidé chápou nesezdané soužití jako přechod mezi chozením a manželstvím, nebyla jednoznačně podpořena. Mladí lidé rozumí nesezdanému soužití jako dvěma možným variantám. Kohabitace může sloužit jako tzv. manželství na zkoušku, ale může také pro mnohé z nich znamenat dlouhodobý či trvalý stav.

Otázka č. 10 Plánujete se v budoucnu vdát/oženit (uzavřít registrované partnerství) ?

Hypotéza č. 2a byla podpořena, jelikož 73 % respondentů odpovědělo, že by chtěli jednou se svým partnerem/kou žít v manželství. Můžeme tedy s jistou opatrností tvrdit, že mladí lidé stále považují manželství za nejsprávnější formu partnerského života. Odmítavý postoj ke vstupu do manželství zvolila 3 % studentů a u 24 % respondentů můžeme říci, že ukáže čas, jak se rozhodnou, protože prozatím nevěděli.

Vysokoškoláci vyslovili úmysl budoucího sňatku v 77 % případech a středoškoláci v 68 %. Podíl respondentů, kteří uváděli, že jim vyhovuje život v nesezdaném soužití, čítal jen 3 % na střední škole a stejný podíl na vysokých školách. Mnohem častěji respondenti odpovídali, že nevědí, protože manželství i kohabitace má své výhody i nevýhody. „Nevím“ zvolilo 29 % středoškoláků a 20 % vysokoškoláků.

Graf č. 4 Budoucí plán vdát/oženit se (uzavřít registrované partnerství)

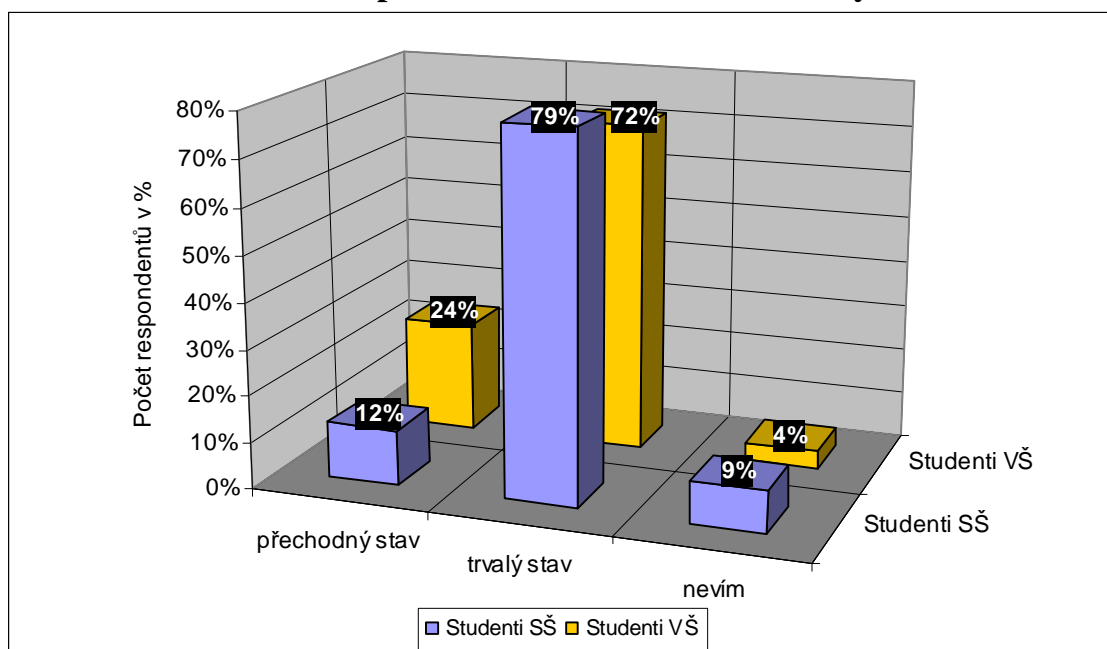
Zdroj: Vlastní výzkum (2009).

Otázka č. 11 Co pro Vás znamená nesezdané soužití ?

Hypotéza č. 2a nebyla odpověďmi na tuto otázku **podpořena**, protože přibližně tři čtvrtiny respondentů v obou skupinách pojmenovaly nesezdané soužití jako možnou trvalou formu partnerského života, která nemusí nutně skončit uzavřením sňatku. Jen 18 % dotazovaných studentů vnímalo nesezdané soužití jako stav, který může vést ke svatbě dvou lidí, kteří spolu žijí. Odpověď nevím zvolilo 6 % dotazovaných.

Postoje respondentů se v závislosti na stupni školy nerozcházel. Názor, že se kohabitace může stát permanentním stavem, zastávalo 79 % středoškoláků a 72 % vysokoškoláků. Jako přechodný stav, kdy mohou po čase partneři vstoupit do manželství, rozumělo nesezdanému soužití 24 % studentů vysokých škol a ještě o polovinu méně studentů střední školy.

Graf č. 5 Chápání nesezdaného soužití u mladých lidí

Zdroj: Vlastní výzkum (2009)

Hypotéza předpokládající, že **mladí lidé stále považují manželství za nejspравnější formu partnerského života, nebyla dostatečně podpořena**. Otázka měla původně za cíl zjistit, jakou roli hraje nesezdaná kohabitace u samotných respondentů, jakou úlohu nesezdané soužití představuje v jejich partnerském životě. Pokud přihlídneme k předešlé otázce, zjistíme, že respondenti stále volí manželství jako preferovaný typ partnerského uspořádání.

V této otázce ale označily bezmála tři čtvrtiny respondentů obou stupňů škol nesezdané soužití za případnou trvalou formu partnerského života. Můžeme se domnívat, že otázka byla špatně formulovaná a respondenti opět vyjadřovali obecně svůj názor na nesezdanou kohabitaci nikoli své vlastní upřednostnění v partnerském vztahu. Můžeme říci, že se rozcházejí obecné postoje respondentů k nesezdanému soužití a vlastní preference v životě. Z výsledků plyne, že mladí lidé tolerují všechny typy kohabitace, ale sami touží jednou uzavřít manželství.

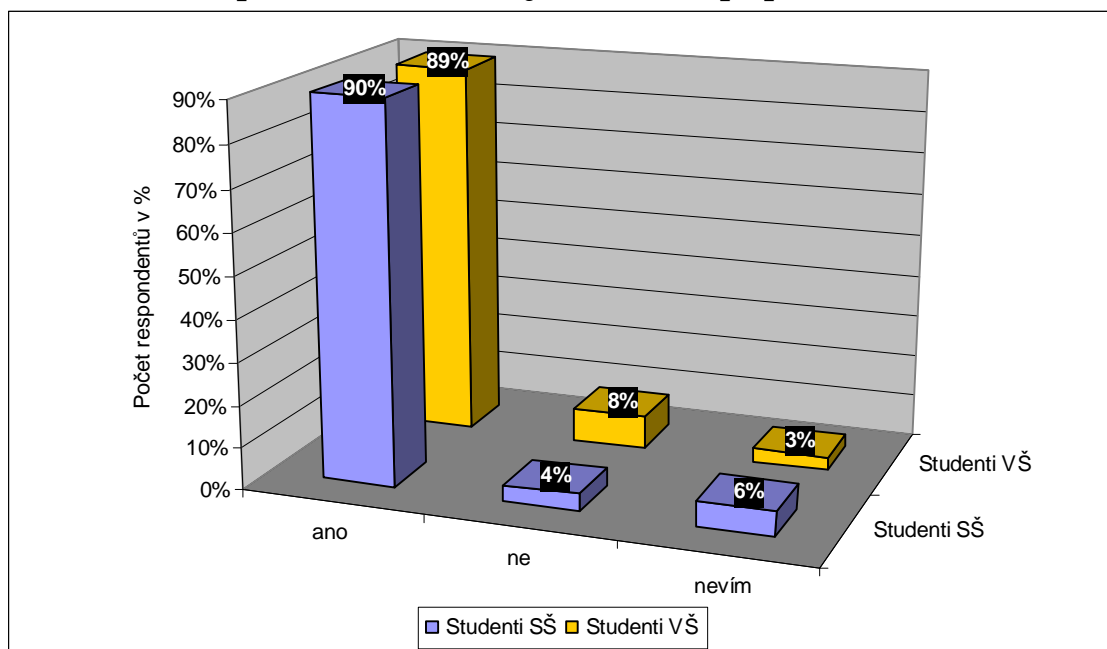
Hypotéza č. 3 (k hypotéze č. 3 se váže otázka č. 6 a č. 9)

Většina mladých lidí, kteří hodlají v budoucnu uzavřít sňatek, preferuje tzv. manželství na zkoušku.

Otázka č. 6 **Myslíte si, že sdílení společné domácnosti s partnerem/kou je vhodná příprava na manželství ?**

Hypotéza č. 3 byla podpořena, jelikož v 90 % případů respondenti vypovídali, že sdílení společné domácnosti s partnerem je vhodnou přípravou na manželství, protože pár má možnost se lépe poznat. Pouze 6 % se nedomnívalo, že společná domácnost není vhodná příprava na sňatek, protože nemůže ovlivnit vstup do manželství. Jen 4 % všech studentů dosud neuvažovala na toto téma.

Graf č. 6 **Společná domácnost jako vhodná příprava na manželství**

Zdroj: Vlastní výzkum (2009).

Nelze říci, že by se v závislosti na stupni studované školy lišily odpovědi respondentů. Drtivá většina dotazovaných deklarovala kladný postoj. 90 % středoškoláků a 89 % vysokoškoláků vyjádřilo svůj souhlas, že se partneři při společném bydlení lépe poznají a ujistí se, zda vstoupit s partnerem do manželství. 4 % středoškoláků volila zápornou odpověď, protože se nedomnívala, že by společná domácnost měla vliv na uzavření sňatku. „Ne“ odpovědělo 8 % vysokoškoláků.

Otázka č. 9 Chtěli byste se svým partnerem/kou nejprve žít, než se rozhodnete pro svatbu (registrované partnerství) ?

Hypotéza č. 3 byla touto otázkou opět **podpořena**, jelikož v 91 % případů všech respondentů byla zvolena odpověď, že by chtěli nejprve žít se svým partnerem v nesezdaném soužití a poté uzavřít sňatek. Pouze 3 % dotázaných by upřednostnila přímý vstup do manželství a 6 % studentů se vyjádřilo, že neví.

Shodně po 91 % odpověděli respondenti ze střední i z vysokých škol, že by chtěli nejprve žít se svým partnerem v nesezdaném soužití a poté uzavřít sňatek. Pouze 5 % vysokoškoláků by upřednostnilo přímý vstup do manželství. Ze středoškoláků neoznačil variantu preferující přímý sňatek nikdo. Středoškoláci se vyjádřili, že neví v 9 % případů a vysokoškoláci ve 4 %.

Hypotéza č. 4 (k hypotéze č. 4 se váže otázka č. 8 a č. 12)

Pohlaví respondentů ovlivňuje jejich postoj k rození dětí mimo manželství.

H4a: Ženy kladou větší důraz, aby se dítě narodilo a bylo vychovááno v manželství nikoli v nesezdaném soužití.

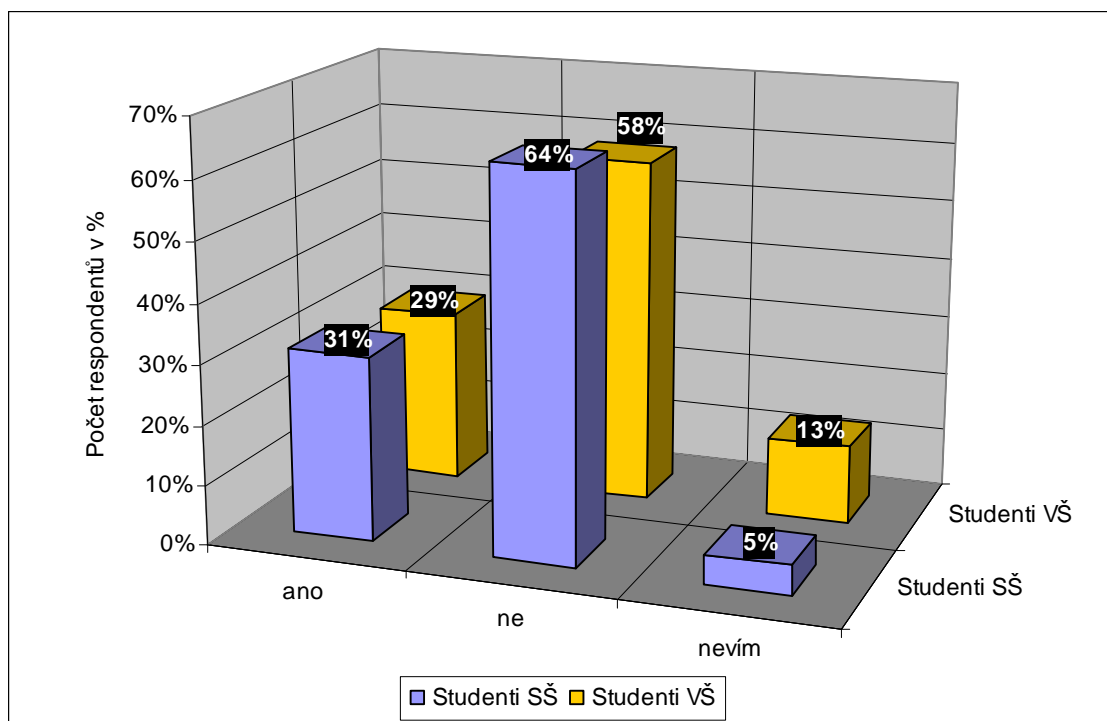
Otázka č. 8 Měly by se podle Vás rodit děti do manželství ?

Necelá třetina respondentů kladně odpovídala, že dítě by se mělo rodit do manželství, protože bude v rodině manželů lépe vychováno. Téměř dvě třetiny dotazovaných studentů odmítaly, aby se dítě rodilo do manželství, neboť manželé nezaručí dítěti kvalitnější výchovu.

Vysokoškoláci a středoškoláci si opět ve svých odpovědích neodporovali. Nezastávali příliš konzervativní názor a na otázku ohledně rození dětí do manželství reagovali spíše záporně. Jen 31 % studentů střední školy a 29 % vysokoškolských studentů bylo pro, aby se děti rodily manželům. Záporně odpovědělo 64 % středoškoláků a 58 % vysokoškoláků, kteří se nedomnívali, že děti by se měly rodit do manželství, protože manželský svazek rodičů není podmínkou správné výchovy. Studenti měli také možnost odpovědět podle sebe. 13 % vysokoškoláků zvolilo vlastní formulaci odpovědi. V 7 % uváděli, že děti by se měly nepochybně rodit do manželství, ale nesouvisí to s jejich lepší výchovou. Zbývajících 6 % volilo též rození dětí do manželství, ale především z důvodů právních a sociálních jistot. Středoškoláci volně odpověděli v 5 % případech, ale pokaždé z konzervativního důvodu, že by se děti měly rodit oběma rodičům, ale opět to neznamená lepší výchovu dítěte.

Můžeme spekulovat, že vysoké číslo nesouhlasu u studentů vyjadřuje jejich toleranci k mimomanželské plodnosti. Respondenti označili zápornou odpověď, kde manželství není podmínkou správné výchovy, protože se mohli domnívat, že dítě může být vychováno stejně dobře v nesezdané kohabitaci jako v manželství.

Graf č. 7 Rození dětí do manželství

Zdroj: Vlastní výzkum (2009).

Tabulka č. 3 Pozorované četnosti

	Pohlaví		Marginální čet.
	Muži	Ženy	
Děti do manželství			
Ano	26	58	84
Ne	36	95	131
Marginální čet.	62	153	215

Zdroj: Vlastní výzkum (2009).

Tabulka č. 4 Očekávané četnosti

	Pohlaví		Marginální čet.
	Muži	Ženy	
Děti do manželství			
Ano	24,22	59,78	84
Ne	37,78	93,22	131
Marginální čet.	62	153	215

Zdroj: Vlastní výzkum (2009).

H0: Pohlaví respondentů nesouvisí s jejich postojem k rození dětí do manželství.

H1: Pohlaví respondentů souvisí s jejich postojem k rození dítě do manželství.

$$\alpha = 0,05$$

$$\chi^2 = \sum (\text{pozorované} - \text{očekávané})^2 / \text{očekávané}$$

$$\text{Kritická hodnota (KH)} = 3,84146$$

$$\text{Testové kritérium (TK)} = 0,302$$

$$\text{Stupně volnosti } v = (r - 1)(s - 1) = 1$$

$$\text{KH} > \text{TK} (\chi^2) \rightarrow \text{zamítáme H1 a přijímáme H0}$$

Pohlaví respondentů nesouvisí s jejich postojem k rození dětí do manželství.

Hypotéza č. 4 testovaná na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ **nebyla podpořena.**

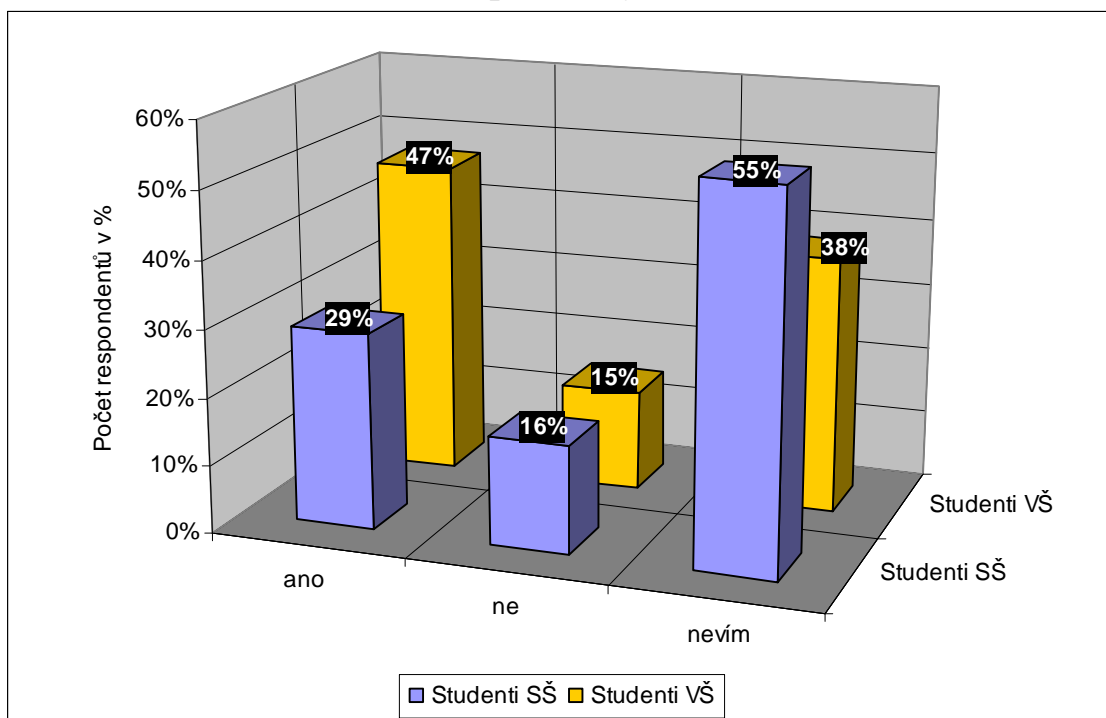
Pohlaví respondentů neovlivňuje jejich postoj k rození dětí mimo manželství. Nepotvrdilo se, že by ženy kladly větší důraz, aby se dítě narodilo a bylo vychováváno v manželství nikoli v nesezdaném soužití.

Otázka č. 12 Usilovali byste o uzavření sňatku se svým partnerem/kou, kdybyste spolu čekali dítě ?

Více než třetina všech respondentů uvedla, že by do manželství za daných okolností vstoupila. 15 % studentů se vyjádřilo záporně a téměř polovina dotázaných nevěděla, jak by se zachovala. Respondenti jako v jediné ze všech kladených otázek nejčastěji vybírali odpověď „nevím“.

Také se mírně rozcházejí názory středoškoláků a vysokoškoláků. Dotazovaní na střední škole nejčastěji odpovídali neutrálně (55 %), kdežto vysokoškoláci kladně (47 %). Téměř třetina studentů středních škol by v případě těhotenství usilovala o sňatek. Více než třetina vysokoškoláků by nevěděla, jak se rozhodnout. „Ne“ zvolili téměř shodným procentem vysokoškoláci (15 %) i středoškoláci (16 %).

Graf č. 8 Uzavření sňatku se svým partnerem/kou v případě otěhotnění partnerky

Zdroj: Vlastní výzkum (2009).

Tabulka č. 5 Pozorované četnosti

	Pohlaví		Marginální čet.
	Muži	Ženy	
Uzavření sňatku			
Usilovali by	26	57	83
Neusilovali by	5	28	33
Marginální čet.	31	85	116

Zdroj: Vlastní výzkum (2009).

Tabulka č. 6 Očekávané četnosti

	Pohlaví		Marginální čet.
	Muži	Ženy	
Uzavření sňatku			
Usilovali by	22,18	60,82	83
Neusilovali by	8,82	24,18	33
Marginální čet.	31	85	116

Zdroj: Vlastní výzkum (2009).

H0: Pohlaví respondentů nesouvisí se snahou přivést dítě do manželství.

H1: Pohlaví respondentů souvisí se snahou přivést dítě do manželství.

$$\alpha = 0,05$$

$$\chi^2 = \sum (\text{pozorované} - \text{očekávané})^2 / \text{očekávané}$$

$$\text{Kritická hodnota (KH)} = 3,84146$$

$$\text{Testové kritérium (TK)} = 3,15$$

$$\text{Stupně volnosti } v = (r - 1)(s - 1) = 1$$

$$\text{KH} > \text{TK} (\chi^2) \rightarrow \text{zamítáme H1 a přijímáme H0}$$

Pohlaví respondentů nesouvisí se snahou přivést dítě do manželství.

Hypotéza č. 4 testovaná na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ **nebyla podpořena.**

Pohlaví respondentů neovlivňuje jejich postoj k rození dětí mimo manželství. Nepotvrdilo se, že by ženy kladly větší důraz, aby se dítě narodilo a bylo vychováváno v manželství nikoli v nesezdaném soužití.

Tabulka č. 7 Sloupcové relativní četnosti

Usilovali by o sňatek	Pohlaví			
	Muži		Ženy	
Ano	26	84%	57	67%
Ne	5	16%	28	33%
Marginální čet.	31	100%	85	100%

Zdroj: Vlastní výzkum (2009).

Nejenže hypotéza č. 4 nebyla podpořena a nepotvrdilo se, že ženy kladou větší důraz, aby se dítě narodilo a bylo vychovááno v manželství nikoli v nesezdaném soužití. Stejně tak nebylo prokázáno, že mužům zaleží méně na skutečnosti, že se dítě nenarodí do manželství a nebude v něm vychovááno. Výsledky vyšly zcela opačně a svědčí ve prospěch toho, že muži by ve větší míře než ženy chtěli za daných okolností vstoupit do manželství. 84 % mužů oproti 64 % žen by v případě těhotenství partnerky usilovalo o uzavření sňatku. Ženy ve 33 % případů uvedly, že by kvůli těhotenství nevstupovaly do manželského svazku, muži odmítli sňatek v 16 %.

Struktura respondentů podle hlavních třídících znaků

(pohlaví, stupeň studované školy, ne/rozvedení rodiče, partner/ka, společná domácnost s partnerem/kou)

Otázka č. 1 Pohlaví a otázka č. 2 Studium ?

Odpovědi na otázky č. 1 a č. 2 zjišťující pohlaví respondenta a stupeň školy, který studuje, byly vyhodnoceny ve společné tabulce i grafu z důvodu přehlednosti. Počet respondentů ze středních škol čítal 100 studentů, z toho 69 % žen a 31 % mužů. Na vysokých školách odpovědělo 115 respondentů, a to 72 % žen a 28 % mužů. Nejčastěji odpovídali vysokoškolští studenti z Prahy a Brna. Vidíme, že na střední škole i univerzitách odpovídalo celkově více žen než mužů. Otázka č. 1 bude použita spolu s otázkou č. 8 a č. 12 při testování hypotézy č. 4 pomocí chí kvadrátu. Údaje o typu studované školy poslouží k porovnání názorů středoškoláků a vysokoškoláků.

Otázka č. 3 Jsou Vaši rodiče rozvedení ?

Studenti, jejichž rodiče byli rozvedení, tvořili na střední škole podíl 20 % a na vysokých školách 18 %. V obou skupinách mělo přibližně 80 % respondentů úplnou rodinu. Tato otázka byla zvolena záměrně, protože bude použita s otázkou č. 9 při testování hypotézy č. 1 pomocí chí kvadrátu.

Otázka č. 4 Máte partnera/ku?

Partnera měli studenti středních škol v 51 % případů a na vysokých školách mělo partnera 63 % dotázaných. Mezi podílem respondentů na středních a vysokých školách, kteří měli v době sběru dat partnera, se neprojevil výrazný rozdíl. Přes polovinu respondentů mělo v době výzkumu vztah se svým partnerem.

Otázka č. 5 Žijete se svým partnerem/kou ve společné domácnosti ?

V této otázce již dochází k rozdílu mezi středoškoláky a vysokoškoláky. Z uvedené poloviny respondentů mající partnera, s ním ve společné domácnosti žilo kolem 14 % studentů vysoké školy a jen 3 % studentů střední školy. Dozajista může hrát roli skutečnost, že studenti vysokých škol častěji do svým studijních měst dojíždějí a mohou sdílet společné bydlení se svým partnerem na kolejích či pronajatém bytě.

9. ZÁVĚR

Po politickém a společenském převratu v roce 1989 nastává změna v demografickém chování mladých lidí. Transformuje se především sňatkové chování českého obyvatelstva. Řada autorů přikládá snižující se sňatečnost, vyšší věk při vstupu do manželství a vznik alternativních forem soužití vlivu druhého demografického přechodu, přičemž česká populace napodobuje chování našich západních sousedů, u kterých byly uvedené trendy zaznamenány již o dvacet let dříve. Na druhé straně existují názory, které odmítají druhý demografický přechod jako hlavního činitele demografických změn a hovoří o změnách ekonomických a sociálních. Která z následujících teorií je příhodná, ukáže čas.

S ústupem sňatečnosti se vynořil nový fenomén – nesezdané soužití. Existují studie, které dokazují, že kohabitace není „vynálezem“ moderní doby, ale v současné době se více rozmáhá. Nesezdané soužití najdeme ve všech věkových skupinách, ale v největším podílu je zastoupeno u svobodných mladých lidí. Jedinci chápou kohabitaci jako dočasné společné soužití, které jim slouží k lepšímu poznání partnera. Většina z nich stále preferuje manželství jako celoživotní variantu partnerského soužití a právě kohabitace by jim měla dát odpověď na to, zda je jejich partner vhodným kandidátem pro manželství. V manželství probíhají z hlediska vnitřního uspořádání a funkcí jednotlivých rolí jisté změny. Ženy touží po větší rovnoprávnosti v manželství a rodině, proto vstupují stále častěji na pracovní trh a zvyšují si tak svoje sociální postavení.

Existují jedinci, kteří nejenže nechtějí uzavřít sňatek, ale odmítají i jakékoliv partnerské soužití. Tzv. singles jsou typičtí svými nezávaznými příležitostnými vztahy, které udržují jen nárazově. Jedinci nemají partnera, nemají závazky, nemají děti. Podobou partnerství bez soužití je také tzv. living apart together (spolu, ale odděleně), kdy jedinec může mít trvalý vztah s partnerem, ale každý bydlí zvlášť. V některých případech se jedná o nedostatek financí, který brání společnému bydlení. Najdeme i příklady párů, které záměrně nesdílí jednu domácnost, jelikož si chtějí udržet svoji nezávislost a svobodu.

Pluralita forem partnerského soužití a klesající počet uzavíraných manželství vyvolaly vlnu nárůstu mimomanželské plodnosti. Od roku 2004 se u nás narodí třetina dětí mimo manželství. Mimomanželská plodnost úzce souvisí se vzděláním matky. Matky nemanželských dětí žijí ve většině případů v době porodu samy bez partnera a mají základní vzdělání. U vysokošolaček je v době porodu často v domácnosti

přítomen otec dítěte, se kterým matky zpravidla po čase vstoupí do manželství. Vzhledem ke skutečnosti, že se tak rodí více dětí nejen prvního pořadí, lze usuzovat, že česká populace je k rození dětí do nesezdané kohabitanice liberální a počty nemanželských dětí dále porostou.

Z provedených výzkumů, které se zaměřily na demografické a sňatkové chování po roce 1989, vyplývá, že starší generace zastává konzervativní názory ohledně manželství i mimomanželské plodnosti, kterou starší generace neschvaluje. Střední a mladá generace mají podobně liberální postoje k této tématice. Lidé tolerují nesezdané soužití, ale sami ho za vhodné uspořádání svého partnerského života nevolí. Nesezdaná kohabitanice je v první řadě chápána jako přechodný stav, ze kterého lidé vstupují do manželství. Pokud se pár rozhodne pro trvalé nesezdané soužití, dočká se o něco méně liberálních názorů od české populace. Postoje k mimomanželské plodnosti jsou u Čechů stále tradiční. Pokud chce pár mít děti, měl by uzavřít legitimní manželství.

Z výzkumu uskutečněného v rámci bakalářské práce vyšla najevo již známá fakta, že mladí lidé akceptují kohabitanici u ostatních jedinců, ale sami preferují manželství. Na otázky společného bydlení před manželstvím měl většinový podíl respondentů kladné odpovědi. Sami studenti souhlasili, že by nejprve chtěli zkusit se svým partnerem žít, než uzavřou manželský svazek. Studenti středních a vysokých škol dokonce vyjadřovali liberální názory na společné soužití páru, který nehodlá vstoupit do manželství. Více než polovina respondentů se domnívala, že se děti nemusí rodit manželskému páru. Na otázku, zda by respondenti sami usilovali, aby se jejich děti rodily do manželství, odpovídalo převážné procento neutrálně a zbytek kladně. Nebylo prokázáno, že respondenti, jejichž rodiče se rozvedli, by upřednostňovali kohabitanici před vstupem manželstvím. Nerozcházel se postoje dotázaných v závislosti na stupni studované školy. Obecné názory s vlastními preferencemi se neshodovaly jen v otázkách kohabitanice, kterou téměř tři čtvrtiny respondentů označily za možný permanentní stav partnerského uspořádání, přitom přání vstoupit jednou se svým partnerem do manželství, vyslovil téměř stejný podíl studentů obou škol. Manželství si opět udrželo u mladých lidí status preferovaného způsobu partnerského soužití.

10. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Český statistický úřad. 2002. *Vývoj sňatečnosti a rozvodovosti v ČR po roce 1989*. [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2008-12-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2002edicniplan.nsf/p/1112-02>>
- Český statistický úřad. 2008. *Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2007*. [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2008-11-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/p/4007-08>>
- Fialová, L. 2006. „Trendy ve sňatkovém chování obyvatelstva České republiky ve 20. století“. *Demografie* 48: 97-108.
- Giddens, A., 1999. *Sociologie*. Praha: Argo. ISBN 80-7203-124-4.
- Giddens, A., 2000. *Unikající svět*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-85850-91-5.
- Hamplová, D. Postoje k manželství a rodičovství. In Fialová L., et al. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. s. 67-98. ISBN 80-85850-87-7.
- Hamplová, D. Úvod. In Hamplová, D., et al. *České ženy. Vzdělání, partnerství, reprodukce a rodina*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2003. s. 5-10. ISBN 80-7330-040-0.
- Hamplová, D. Kde a co se můžeme dozvědět o manželské a nemanželské plodnosti. In Hamplová, D., et al. *Děti na psí knížku? Mimomanželská plodnost v ČR*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007. s. 14-16. ISBN 978-80-7330-128-6.
- Hamplová, D. Děti bez partnera nebo na psí knížku? In Hamplová, D., et al. *Děti na psí knížku? Mimomanželská plodnost v ČR*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007. s. 49-58. ISBN 978-80-7330-128-6.
- Hamplová, D. a Pikálková, S. Manželství, nesezdané soužití a partnerský vztah. In Mansfeldová, Z. a Tuček, M. *Současná česká společnost. Sociologická studie*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2002. s. 127-147. ISBN 80-7330-009-5.
- Hendl, J. 2004. *Přehled statistických metod zpracování dat: analýza a metaanalýza dat*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-820-1.

- Chaloupková, J. a Šalamounová, P. 2004. „Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě“. *Sociologická studie*. roč. 4:7; s. 7-60.
- Chaloupková, J. 2006. „Dohromady, nebo každý zvlášť? Hospodaření s příjmy manželských a nesezdaných párů“. *Sociologický časopis* 42: 971-986.
- Chaloupková, J. Vdát se nebo ne? Motivace vdaných a neprovdaných matek. In Hamplová, D., et al. *Děti na psí knížku? Mimomanželská plodnost v ČR*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007. s. 59-78. ISBN 978-80-7330-128-6.
- Chaloupková, J. a Soukupová, E. Postoje k manželství, nesezdanému soužití a rodičovství mimo manželství. In Hamplová, D., et al. *Děti na psí knížku? Mimomanželská plodnost v ČR*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007. s. 29-48. ISBN 978-80-7330-128-6.
- Jandourek, J. 2001. *Sociologický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-535-0.
- Katrňák, T. 2004. „Determinanty poklesu sňatečnosti v 90. letech 20. století v České republice“. *Demografie* 46: 256-263.
- Kučera, M. Demografické chování mladých lidí v České republice, jeho sledování v průzkumech, hodnocení reálné situace a vnější vlivy. In Fialová, L., et al. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. s. 7-28. ISBN 80-85850-87-7.
- Mareš, P. Sňatkový trh – koncepty a modely: východisko výzkumu reprodukce rodin. In Mareš, P. a Potočný, T. (eds.). *Modernizace a česká rodina*. Brno: Barrister& Principal, 2003. s. 75-95. ISBN 80-86598-61-6.
- Morávková, Š. 2005. „Vybrané charakteristiky faktických manželství v datech sčítání lidu 2001“. *Demografie* 47: 188-195.
- Možný, I. 2002. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-624-1.
- Možný, I. 2006. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-86429-58-x.
- Paloncyová, J. 2002. *Rodinné chování mladé generace. Závěrečná zpráva z „Biografického výzkumu mladé generace 2002“* [online]. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí [cit. 2008-01-15]. Dostupné z WWW: <<http://praha.vupsv.cz/Fulltext/japal.pdf>>
- Paloncyová, J. 2003. *Změny české rodiny: mladá generace a demografický vývoj (1. část závěrečné práce z výzkumu „Rodina 2001“)* [online]. Praha: Výzkumný

ústav práce a sociálních věcí [cit. 2008-01-18]. Dostupné z WWW:
<<http://praha.vupsv.cz/Fulltext/palon.pdf>>

- Rabušic, L. 1996. „O současném vývoji manželského a rodinného chování v České republice“. *Demografie* 38: 173-180.
- Rabušic, L. 2001. *Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-86429-01-6.
- Rychtaříková, J. 1995. „Sňatečnost svobodných v České republice dříve a dnes“. *Demografie* 37: 157- 171.
- Rychtaříková, J. 2007. „Dvacet let svobodného mateřství v České republice (1986-2005)“. *Demografie* 49: 1-12.
- Tomášek, M. Singles ve světle měnících se typologií a definic: K aktuálně probíhajícímu výzkumu. In Mareš, P. a Potočný, T. (eds.). *Modernizace a česká rodina*. Brno: Barrister& Principal, 2003. s. 225-232. ISBN 80-86598-61-6.
- Tomášek, M. 2006. „Singles a jejich vztahy; kvalitativní pohled na nesezdané a nekohabituující jednotlivce v České republice“. *Sociologický časopis*, vol. 42, no. 5, s. 81-105.
- *Velký sociologický slovník*. 1996. Praha: Karolinum.
- Zeman, K. Nemanželská plodnost – demografický přehled. In Hamplová, D., et al. *Děti na psí knížku? Mimomanželská plodnost v ČR*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007. s. 17-27. ISBN 978-80-7330-128-6.

11. SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 Pozorované četnosti	45
Tabulka č. 2 Očekávané četnosti	45
Tabulka č. 3 Pozorované četnosti	54
Tabulka č. 4 Očekávané četnosti	54
Tabulka č. 5 Pozorované četnosti	56
Tabulka č. 6 Očekávané četnosti	56
Tabulka č. 7 Sloupcové relativní četnosti	57

12. SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 Přání společného bydlení s partnerem/kou před uzavřením sňatku (registrovaného partnerství)	45
Graf č. 2 Společná domácnost před plánovaným sňatkem.....	47
Graf č. 3 Společná domácnost bez plánovaného sňatku.....	48
Graf č. 4 Budoucí plán vdát/oženit se (uzavřít registrované partnerství).....	49
Graf č. 5 Společná domácnost jako vhodná příprava na manželství.....	51
Graf č. 6 Chápání nesezdaného soužití mladých lidí	50
Graf č. 7 Rození dětí do manželství	53
Graf č. 8 Uzavření sňatku se svým partnerem/kou v případě otěhotnění partnerky	55
Graf č. 9 Pohlaví respondentů a studovaná škola	73
Graf č. 10 Rozvod rodičů	73
Graf č. 11 Přítomnost partnera u respondentů	74
Graf č. 12 Společné bydlení s partnerem.....	74

13. SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Dotazník.....	67
Příloha č. 2 Výsledky dotazníkového šetření – Tabulky třídění I. stupně	70
Příloha č. 3 Výsledky dotazníkového šetření - Grafy	73

Příloha č. 1 Dotazník

DOTAZNÍK

Milí studenti,

jmenuji se Jana Valášková (janavalaskova@email.cz) a studuji třetím rokem obor Sociologie na Univerzitě Pardubice. Tímto Vás žádám o vyplnění krátkého dotazníku, který se týká Vašeho postoje k manželství a nesezdanému soužití. Vyplnění tohoto dotazníku je zcela anonymní a jeho výsledky budou po statistickém zpracování použity pro moji bakalářskou práci na téma *Pohled mladých lidí na nesezdaná soužití a na manželství*.

Dotazník se skládá ze dvou částí. První část zjišťuje Vaše osobní údaje a část druhá zkoumá Váš postoj k manželství a nesezdanému soužití. Vybírejte **jen jednu odpověď** a pokud bude třeba, odpověď vepište. Vámi zvolené odpovědi, prosím, označte křížkem v rámečku. U otázek, kde je třeba odpověď vepsat, najdete nápovědu pod klávesou F1.

Předem Vám mnohokrát děkuji za Váš čas a za upřímné vyjádření Vašeho názoru!

1) Jste?

- Muž
 Žena

2) Studujete?

- Střední školu
 Vysokou školu, v (doplňte prosím město)

3) Jsou Vaši rodiče rozvedení?

- Ano
 Ne

4) Máte partnera/ku?

- Ano
 Ne

Na otázku č. 5 odpovídají jen ti, kdo v předchozí otázce odpověděli ano.

5) Žijete se svým partnerem /kou ve společné domácnosti?

- Ano
 Ne

6) Myslíte si, že sdílení společné domácnosti s partnerem/kou je vhodná příprava na manželství?

- Ano, partneři se lépe poznají a budou si jistější svou volbou ne/vstoupit do manželství.
 Ne, nemá to žádný vliv na to, jestli se dva lidé vezmou.
 Nevím, nepřemýšlel/a jsem o tom.

7) Do jaké míry souhlasíte s následujícími výroky?

Je dobré, když lidé, kteří hodlají uzavřít sňatek, spolu nejprve žijí.

- rozhodně souhlasím spíše souhlasím spíše nesouhlasím rozhodně nesouhlasím

Je v pořádku, když lidé žijí spolu, aniž by plánovali sňatek.

- rozhodně souhlasím spíše souhlasím spíše nesouhlasím rozhodně nesouhlasím

8) Měly by se podle Vás děti rodit do manželství?

- Ano, dítě bude nepochybně v rodině manželů lépe vychováno.
 Ne, manželství není podmínkou správné výchovy dětí.
 Máte-li jiný názor, uveďte jaký.

9) Chtěli byste se svým partnerem/kou nejprve žít, než se rozhodnete pro svatbu (registrované partnerství)?

- Ano, usnadnilo by mi to rozhodování o případném sňatku (registrovaném partnerství).
 Ne, upřednostňuji přímý vstup do manželství (registrovaného partnerství).
 Nevím.

10) Plánujete se v budoucnosti vdát/oženit (uzavřít registrované partnerství)?

- Ano, chci jednou žít se svým partnerem/kou v manželství (registrovaném partnerství).
 Ne, vyhovuje mi život v nesezdaném soužití.
 Nevím, oboje má své výhody i nevýhody.

11) Co pro Vás znamená nesezdané soužití?

- Je to tzv. *manželství na zkoušku*, kdy spolu partneři společně bydlí a hospodaří a po čase se mohou rozhodnout uzavřít sňatek.
- Může to být trvalá forma partnerského života, kdy spolu dva lidé žijí a přitom nemají potřebu stvrdit svůj dlouhodobý vztah manželstvím.
- Nevím, doposud jsem o tom neuvažoval/a.

12) Usilovali byste o uzavření sňatku se svým partnerem/kou, kdybyste spolu čekali dítě?

- Ano.
- Ne.
- Nevím.

Máte-li na jakoukoli z otázek svůj vlastní názor, zde mi ho můžete sdělit. Napište, prosím, číslo otázky a Váš odlišný postoj.

Děkuji za vyplnění dotazníku a přeji hezký den.

Příloha č. 2 Výsledky dotazníkového šetření – Tabulky třídění I. stupně

Otázka č. 1 Pohlaví a Otázka č. 2 Studovaná škola

	Ženy		Muži		Celkem
	Počet	%	Počet	%	Počet / %
Studenti SŠ	69	69%	31	31%	100 / 100%
Studenti VŠ	84	72%	31	28%	115 / 100%
Σ / %	153	70%	62	30%	215 / 100%

Otázka č. 3 Jsou Vaši rodiče rozvedení?

	Ano		Ne		Celkem
	Počet	%	Počet	%	Počet / %
Studenti SŠ	20	20%	80	80%	100 / 100%
Studenti VŠ	21	18%	94	82%	115 / 100%
Σ / %	41	19%	174	81%	215 / 100%

Otázka č. 4 Máte partnera?

	Ano		Ne		Celkem
	Počet	%	Počet	%	Počet / %
Studenti SŠ	51	51%	49	49%	100 / 100%
Studenti VŠ	73	63%	42	37%	115 / 100%
Σ / %	124	57%	91	43%	215 / 100%

Otázka č. 5 Žijete se svým partnerem/kou ve společné domácnosti?

	Ano		Ne		Celkem
	Počet	%	Počet	%	Počet / %
Studenti SŠ	3	3%	97	97%	100 / 100%
Studenti VŠ	16	14%	99	86%	115 / 100%
Σ / %	19	9%	196	91%	215 / 100%

Otázka č. 6 Myslíte si, že sdílení společné domácnosti s partnerem/kou je vhodná příprava na manželství?

	Ano		Ne		Nevím		Celkem
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet / %
Studenti SŠ	90	90%	4	4%	6	6%	100 / 100%
Studenti VŠ	103	89%	9	8%	3	3%	115 / 100%
Σ / %	193	90%	13	6%	9	4%	215 / 100%

Otázka č. 7 Do jaké míry souhlasíte s následující výroky?

a) Je dobré, když lidé, kteří spolu hodlají uzavřít sňatek, spolu nejprve žijí.

	Ano		Ne		Celkem
	Počet	%	Počet	%	Počet / %
Studenti SŠ	100	100%	0	0%	100 / 100%
Studenti VŠ	110	96%	5	4%	115 / 100%
Σ / %	210	98%	5	2%	215 / 100%

b) Je v pořádku, když lidé žijí spolu, aniž by plánovali sňatek.

	Ano		Ne		Celkem
	Počet	%	Počet	%	Počet / %
Studenti SŠ	94	94%	6	6%	100 / 100%
Studenti VŠ	104	90%	11	10%	115 / 100%
Σ / %	198	92%	17	8%	215 / 100%

Otázka č. 8 Měly by se podle Vás děti rodit do manželství?

	ANO		NE		Jiné důvody		Celkem
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet / %
Studenti SŠ	31	31%	64	64%	5	5%	100/ 100%
Studenti VŠ	33	29%	67	58%	15	13%	115 / 100%
Σ / %	64	30%	131	61%	20	9%	215 / 100%

Otázka č. 9 Chtěli byste se svým partnerem/kou nejprve žít, než se rozhodnete pro svatbu (registrované partnerství) ?

	Ano		Ne		Nevím		Celkem
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet / %
Studenti SŠ	91	91%	0	0%	9	9%	100 / 100%
Studenti VŠ	105	91%	6	5%	4	4%	115 / 100%
Σ / %	196	91%	6	3%	13	6%	215 / 100%

Otázka č. 10 Plánujete se v budoucnu vdát/oženit (uzavřít registrované partnerství) ?

	Ano		Ne		Nevím		Celkem
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet / %
Studenti SŠ	68	68%	3	3%	29	29%	100 / 100%
Studenti VŠ	88	77%	4	3%	23	20%	115 / 100%
Σ / %	156	73%	7	3%	52	24%	215 / 100%

Otázka č. 11 Co pro Vás znamená nesezdané soužití ?

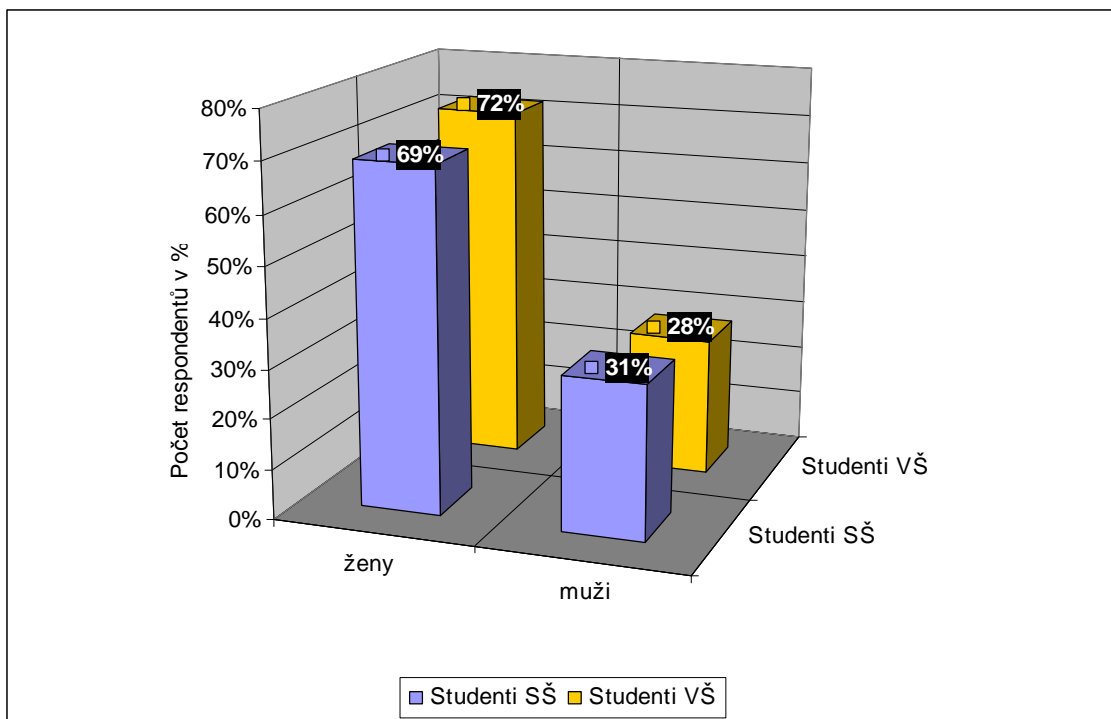
	Přechodný stav		Trvalý stav		Nevím		Celkem
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet / %
Studenti SŠ	12	12%	79	79%	9	9%	100 / 100%
Studenti VŠ	27	24%	83	72%	5	4%	115 / 100%
Σ / %	39	18%	162	76%	14	6%	215 / 100%

Otázka č. 12 Usilovali byste o uzavření sňatku se svým partnerem/kou, kdybyste spolu čekali dítě?

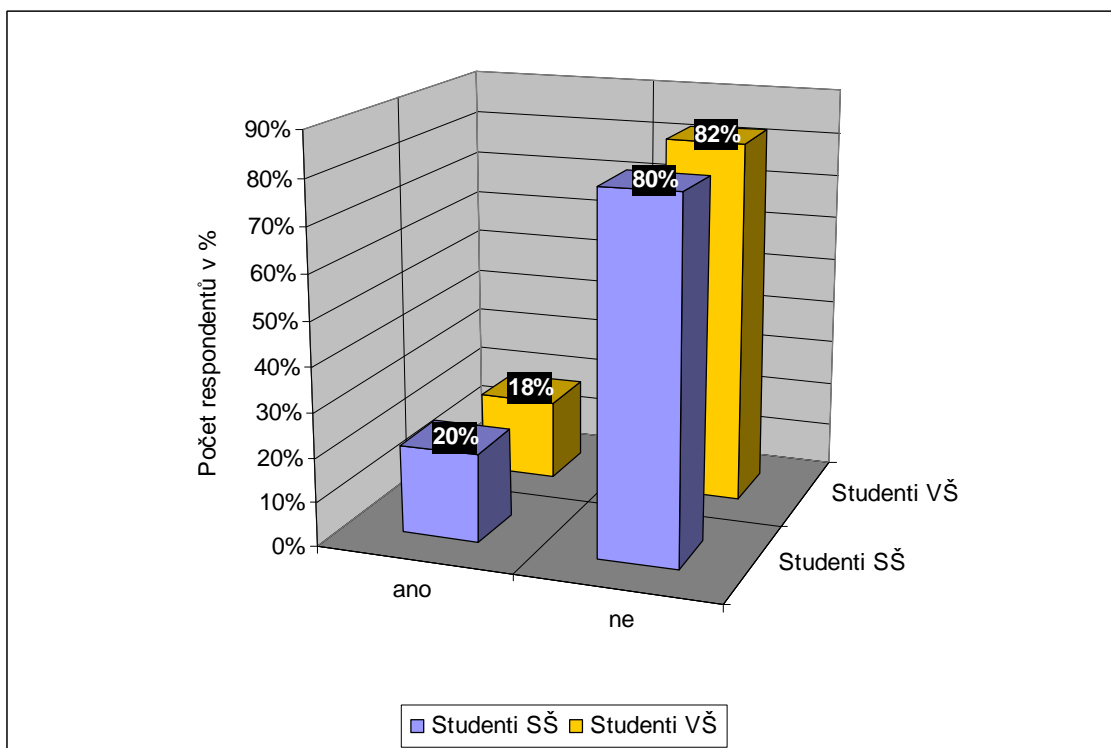
	Ano		Ne		Nevím		Celkem
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet / %
Studenti SŠ	29	29%	16	16%	55	55%	100 / 100%
Studenti VŠ	54	47%	17	15%	44	38%	115 / 100%
Σ / %	83	38%	33	15%	99	47%	215 / 100%

Příloha č. 3 Výsledky dotazníkového šetření - Grafy

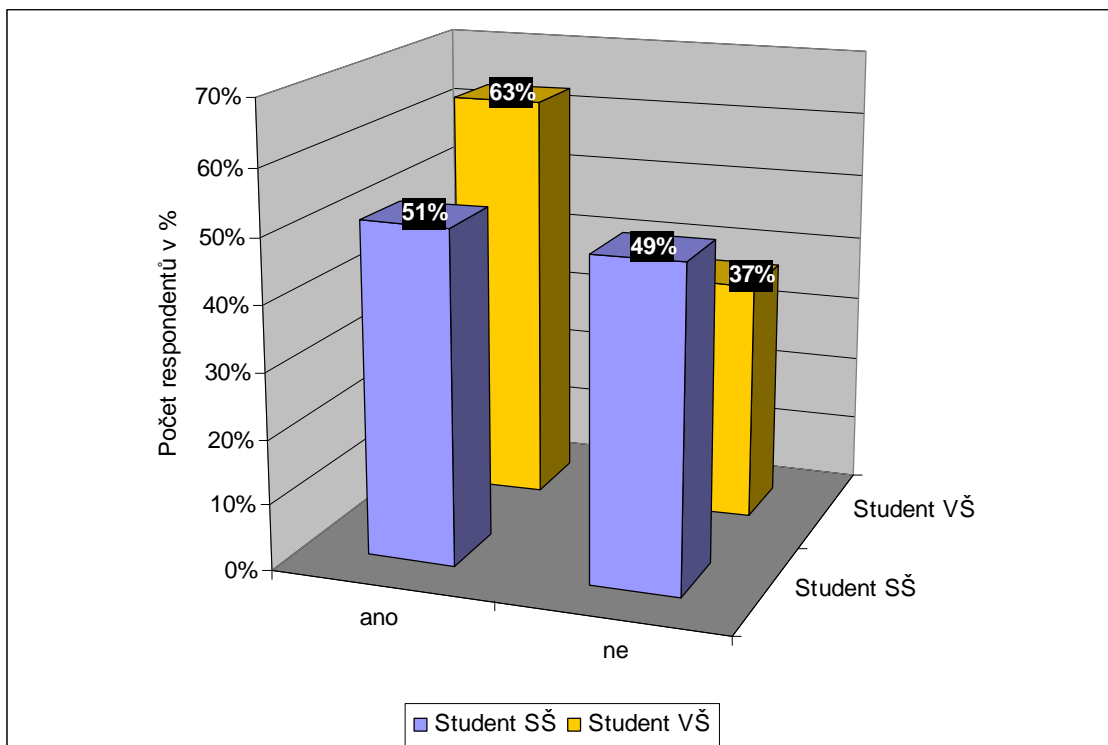
Graf č. 9 Pohlaví respondentů a studovaná škola

Graf č. 10 Rozvod rodičů

Graf č. 11 Přítomnost partnera u respondentů

Graf č. 12 Společné bydlení s partnerem

